

Stichting
Will Niemeijer
Pensioenfonds

Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds
Paterswoldseweg 43
Postbus 41, 9700 AA Groningen

Ingeschreven in het Handelsregister van
de Kamer van Koophandel onder nummer 41009543

Verslag over het boekjaar
1-1-2015 t/m 31-12-2015

Inhoud

	Pagina
Verslag van het bestuur	
Meerjarenoverzicht	5
Organisatie	7
Algemene Pensioenontwikkelingen	10
Fondsspecifieke ontwikkelingen	12
Beleggingen	32
Samenvatting actuariel verslag	36
Verantwoordingsorgaan	
Oordeel verantwoordingsorgaan	41
Reactie van het bestuur	42
Visitatiecommissie	
Samenvatting Bevindingen Visitatie 2015	43
Reactie van het bestuur	45
Jaarrekening	
Balans per 31 december	48
Staat van baten en lasten	50
Kasstroomoverzicht	52
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	53
Toelichting op de balans per 31 december	59
Toelichting op de staat van baten en lasten	66
Risicoparagraaf	71
Overige gegevens	
Gebeurtenissen na balansdatum	83
Resultaatbestemming	83
Uitvoering	83
Actuariële verklaring	84
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	86
Bijlagen	
Aangesloten ondernemingen per 31 december	89

Verslag van het bestuur

Meerjarenoverzicht

	2015	2014	2013	2012	2011
Aantallen					
Actieve deelnemers (inclusief arbeidsongeschikten)	261 ¹⁾	294	299	312	341
Gewezen deelnemers	409	437	452	475	498
Pensioengerechtigden	702	663	659	657	638
Totaal	1.372	1.394	1.410	1.444	1.477
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Toeslagen					
Indexatie actieven	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Indexatie inactieven	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Belegd vermogen ²⁾	216.294	219.713	186.123	184.383	162.597
Beleggingsopbrengsten	1.084	38.037	4.181	22.906	13.589
Beleggingsrendement totale portefeuille ³⁾	0,7%	20,7%	2,5%	14,2%	9,2%
Benchmarkrendement ³⁾	0,5%	20,6%	1,2%	12,1%	11,9%
Gemiddeld rendement afgelopen 5 jaar	9,5%	11,7%	9,0%	7,7%	4,9%
Gemiddeld rendement afgelopen 10 jaar	9,5%	7,9%	6,6%	7,2%	5,1%
Reserves					
Algemene reserve	9.716	17.189	16.104	6.660	-564
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	208.516	205.134	171.147	178.494	164.313
Overige technische voorzieningen	0	0	1.265	1.303	1.157
Totaal technische voorzieningen	208.516	205.134	172.412	179.797	165.470

1) Inclusief 18 arbeidsongeschikte deelnemers.

2) Voor meer informatie wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

3) Inclusief valuta-afdekking. Het benchmarkrendement over 2011 is aangepast, zodat het beleggingsrendement en het benchmarkrendement op dezelfde grondslagen zijn gebaseerd.

	2015	2014	2013	2012	2011
Gemiddelde duration	15,9	15,5	14,1	14,7	14,8
Afgeleide rente o.b.v. rentetermijnstructuur (RTS) ¹⁾	1,62%	1,80%	2,67%	2,35%	2,72%
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	2.887	3.425	5.454	5.645	4.630
Pensioenuitkeringen	7.228	6.659	6.529	6.627	6.752
Vermogenssituatie en solvabiliteit ²⁾					
Pensioenvermogen	218.232	222.323	188.516	186.457	164.906
Pensioenverplichtingen	208.516	205.134	172.412	179.797	165.470
Aanwezige dekkingsgraad ²⁾	104,7%	108,4%	109,3%	103,7%	99,7%
Vereiste dekkingsgraad ³⁾	114,0%	110,7%	111,2%	111,0%	111,8%
Beleidsdekkingsgraad ⁴⁾	106,2%				

1) De afgeleide rente is de vaste rekenrente die resulteert in exact dezelfde technische voorziening ultimo boekjaar als de marktwaardevoorziening op basis van de DNB-rentetermijnstructuur.

2) De berekening is opgenomen op pagina 55. Het betreft hier niet de reële, maar de nominale dekkingsgraad.

3) Er is in 2015 en 2011 getoetst o.b.v. de strategische beleggingsmix, in de overige tussenliggende jaren was de feitelijke beleggingsmix bepalend.

4) Onder het nieuwe FTK is de maandelijkse dekkingsgraad niet meer maatgevend voor beleidsbeslissingen, maar geldt hiervoor de beleidsdekkingsgraad, de twaalfmaands gemiddelde dekkingsgraad.

Organisatie

De Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds (verder in dit verslag aangeduid met 'SNP', 'pensioenfonds' of 'fonds') is een rechtspersoon naar Nederlands recht, statutair gevestigd te Groningen. Het pensioenfonds stelt zich ten doel de pensioenovereenkomsten uit te voeren die de werknemers in dienst van Koninklijke Theodorus Niemeijer B.V. met hun werkgever vóór 1 januari 2010 zijn aangegaan.

Deze overeenkomsten omvatten een toezegging omtrent ouderdoms-, overbruggings-, partner- en wezenpensioen, alsmede een voortzetting van de pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid.

Het bestuur heeft eind 2013 een missie en een visie geformuleerd:

Missie

SNP wil een betrouwbare uitvoerder zijn van de pensioenovereenkomsten die BAT Niemeijer met de (gewezen) werknemers heeft afgesloten. Het pensioen en vermogensbeheer van het fonds moet daarbij (kosten)efficiënt, risicobewust en transparant worden uitgevoerd. Hierbij dienen de belangen van alle belanghebbenden op evenwichtige wijze te worden behartigd. De ambitie van Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds is om de koopkracht voor de deelnemers zo goed mogelijk te handhaven.

Visie

Binnen de pensioensector neemt de regelgeving en kostendruk verder toe. SNP streeft naar een goede pensioenvoorziening om de koopkracht van de deelnemers zowel nu als in de toekomst zo goed mogelijk te handhaven. Voor SNP als gesloten fonds is het voor een (kosten)efficiënte uitvoering op lange termijn noodzakelijk om te blijven kijken naar de mogelijkheden om een duurzame uitvoering van de pensioenovereenkomsten te waarborgen.

Het beleid van het pensioenfonds, de financiële opzet, de gehanteerde grondslagen en beschikbare sturingsmiddelen zijn gemotiveerd omschreven in de actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn) –het bedrijfsplan– van het fonds.

De organisatie van het pensioenfonds bestaat uit het bestuur, het verantwoordingsorgaan, de bestuurscommissie vermogensbeheer (verder te noemen 'BCV') en intern toezicht door middel van visitatie door een externe, professionele organisatie. De voornoemde fondsorganen worden hierna besproken. De voorzitter en secretaris zijn belast met het dagelijkse beleid van het fonds.

Bestuur

Het bestuur van het pensioenfonds was op 31 december 2015 als volgt samengesteld:

Leden die als werkgeversvertegenwoordiger zijn benoemd:

- W.J.L. Sminck (voorzitter)
- R. Viring
- M.O.R. van Klinken

Leden die als werknemersvertegenwoordiger zijn benoemd:

- E. Tammens
- J. Bolhuis (vanaf 1 oktober 2015)

Leden die als vertegenwoordiger van pensioengerechtigden zijn benoemd:

- Y. Faber (secretaris, vicevoorzitter)

Plaatsvervangend lid, benoemd als werkgeversvertegenwoordiger:

- Vacature (de heer V. van der Winden is door de werkgever voorgedragen als kandidaat (per 13 november 2015))

Plaatsvervangend lid, benoemd als werknemersvertegenwoordiger:

- Vacature (de heer A. Peuscher is door de ondernemingsraad voorgedragen als kandidaat)

Plaatsvervangend lid, benoemd als vertegenwoordiger van pensioengerechtigden:

- Vacature (de heer H. Elzenga is door de pensioengerechtigden in het verantwoordingsorgaan voorgedragen als kandidaat (per 11 december 2015))

De heer Van der Veen is per 1 oktober 2015 afgetreden als bestuurslid. In zijn plaats is de heer Bolhuis benoemd als bestuurslid namens werknemers. De heer Bolhuis was tot dat moment plaatsvervangend bestuurslid namens de werkgever. De door deze wijziging ontstane vacature is ingevuld door de benoeming van de heer Van der Winden tot kandidaat plaatsvervangend bestuurslid namens werkgevers.

Voor het tekenen van alle stukken en akten waarbij het pensioenfonds partij is, zijn ingevolge artikel 9, lid 11, van de statuten de heren Smink en Faber als tekenbevoegd aangewezen. Indien in voorkomende gevallen noodzakelijk, wordt in overleg een plaatsvervanger aangewezen.

Het bestuur heeft uitsluitend bevoegdheden zoals vastgelegd in de statuten, de reglementen en de abtn van het pensioenfonds. Het bestuur vertegenwoordigt het pensioenfonds in en buiten rechte en draagt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de pensioenregelingen, zoals die door de onderneming Koninklijke Theodorus Niemeyer B.V. te Groningen tot 1 januari 2010 aan haar medewerkers is aangeboden, en voor het daarbij behorende pensioen-, premie-, toeslagen- en beleggingsbeleid.

De statuten voorzien in een vrijwaring van de bestuursleden voor aanspraken die het gevolg zijn van vermogensschade, door handelingen of nalatigheid van het bestuur veroorzaakt. Het vorenstaande is ingegeven door de opvatting dat een zorgvuldig bestuur van het fonds de kans op schadeclaims en gerechtelijke procedures gering maakt en niet in verhouding staat tot de premie voor een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering.

Het bestuur kwam in het verslagjaar negen maal bijeen. Voorts vergaderde het bestuur twee maal met het Verantwoordingsorgaan. Daarnaast werden vier themabijeenkomsten gehouden en heeft het bestuur een aparte sessie gehouden waarin een toekomstanalyse is uitgevoerd. Tijdens deze bijeenkomsten is onder meer gesproken over de implementatie van het nieuwe Financieel Toetsingskader, de haalbaarheidstoets en de risicohouding van het pensioenfonds en over Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. Het verantwoordingsorgaan heeft deelgenomen aan de themabijeenkomsten. Bestuursleden ontvangen geen beloning uit hoofde van hun bestuursfunctie.

Verantwoordingsorgaan

De samenstelling van het Verantwoordingsorgaan was op 31 december 2015 als volgt:

Namens de werkgever:

- R. Schut (voorzitter)

Namens de deelnemers:

- Vacature (H. Elzenga tot 11 december 2015)
- H. Stevelmans (aspirant lid)

Namens de gepensioneerden:

- T.A.A. Afman (secretaris, plaatsvervangend voorzitter)
- H.R.D. Drent

Conform de Pensioenwet en de Code Pensioenfondsen heeft het bestuur aan het verantwoordingsorgaan verantwoording afgelegd over het gevoerde beleid. De bevindingen van het verantwoordingsorgaan en de reactie daarop van het bestuur zijn in dit bestuursverslag opgenomen.

Leden van het verantwoordingsorgaan ontvangen geen beloning uit hoofde van hun functie.

Intern toezicht

Jaarlijks dient een pensioenfonds zich te laten visiteren. Begin 2015 is opdracht gegeven voor de jaarlijkse visitaties met betrekking tot de jaren 2014 tot en met 2016. Begin 2015 is de visitatie uitgevoerd over het jaar 2014.

Bestuurscommissie vermogensbeheer

Het pensioenfonds kent een BCV met als doel het bestuur te adviseren over het beleggingsbeleid en om de activiteiten van de fiduciair vermogensbeheerder te controleren en monitoren.

De BCV was op 31 december 2015 als volgt samengesteld:

- G.C. van der Veen (voorzitter tot 1 oktober 2015)
- M. Euverman (voorzitter vanaf 1 oktober 2015)
- Y. Faber
- W.J.L. Smink (toehoorder vanuit bestuur)

Gedurende het verslagjaar is de heer Van der Veen afgetreden als lid van het bestuur en voorzitter van de BCV. Het bestuur heeft in de vacature in de BCV voorzien door de aanstelling van de heer Euverman als externe voorzitter. SNP heeft gekozen voor een externe voorzitter van de BCV, omdat op deze wijze een goed kennisniveau in de BCV wordt geborgd en een externe voorzitter zorgt voor een sterker tegenwicht. De heer Euverman is in dienst van Sprenkels & Verschuren.

Sterkere countervailing powers wijzigen in sterker tegenwicht

De BCV vergaderde in het boekjaar viermaal. In het Reglement van werkzaamheden voor de BCV zijn onder meer de taken en bevoegdheden, de samenstelling en benoeming alsook de werkwijze van de BCV opgenomen. Verder zijn in het reglement de taken en bevoegdheden van de fiduciair beheerder vermeld.

Fondsadministrateur

De administratie van het pensioenfonds wordt sinds 1 januari 2010 uitgevoerd door AZL N.V. te Heerlen. AZL maakt onderdeel uit van de NN Group.

AZL heeft over het gehele jaar elk kwartaal een administratieve rapportage opgesteld welke in de bestuursvergaderingen is besproken. Onderdeel van deze rapportage is een overzicht van de nakoming van de zogenaamde service level agreements (SLA's).

Verzekeraar

Alle verplichtingen uit hoofde van overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico's van het pensioenfonds waren in het verslagjaar geheel ondergebracht bij en overgenomen door Nationale-Nederlanden Levensverzekering Maatschappij N.V. (hierna: Nationale Nederlanden).

Fiduciair vermogensbeheer

De fiduciaire advisering vond in het verslagjaar plaats op basis van de fiduciair vermogensbeheerovereenkomst met Nationale Nederlanden Investment Partners (verder te noemen 'NNIP') (voorheen ING IM ICS genaamd). Aan deze overeenkomst zijn de beleggingsrichtlijnen gehecht die in de plaats zijn gekomen van het Beleggingsplan.

Overige uitbesteding van werkzaamheden

Naast de pensioenadministratie zorgt AZL voor secretariële ondersteuning van en advisering aan het bestuur door middel van een bestuursadviseur. Aan deze adviseur is tevens de voorbereiding van de bestuursvergaderingen en uitvoering van genomen besluiten toevertrouwd. Ten slotte is de bestuursadviseur belast met de coördinatie van aan andere partijen opgedragen werkzaamheden.

Actuarieel

De voorbereidende actuariële werkzaamheden en advisering zijn in het verslagjaar uitgevoerd door AZL Actuarieel. AZL Actuarieel heeft over het onderhavige boekjaar een actuariële rapport uitgebracht en de daarin opgenomen analyse ter beoordeling voorgelegd aan de certificerende actuaire. De certificering is, met ingang van het jaarwerk over boekjaar 2015, opgedragen aan Willis Towers Watson. De certificerende actuaire heeft een eigen oordeel gevormd over de uitgevoerde actuariële werkzaamheden en daarover een verklaring afgelegd. De scheiding van de onderscheiden actuariële werkzaamheden voldoet aan de voorschriften van de Pensioenwet.

Accountant

De controle van de jaarrekening is door het bestuur opgedragen aan PricewaterhouseCoopers (verder te noemen: 'PwC'). De accountant heeft zijn bevindingen neergelegd in een accountantsverslag en deze met het bestuur besproken. Het bestuur heeft de opmerkingen in dit accountantsverslag ter harte genomen. PwC heeft een goedkeurende controleverklaring afgegeven.

Algemene Pensioenontwikkelingen

Het verslagjaar werd weer gekenmerkt door diverse, nieuwe wettelijke maatregelen – geen onderdeel van het complexe pensioenbedrijf werd 'gespaard'. Hiermee onderscheidt het onderhavige jaar zich overigens niet van de voorgaande jaren. Het aanvullende pensioenterrein staat permanent in de politieke en maatschappelijke belangstelling. Dat de primaire verantwoordelijkheid bij sociale partners ligt, is een steeds minder gehoorde opvatting.

Op het terrein van de financiering van de aanvullende pensioenen trad halverwege het jaar het nieuwe Financiële Toetsingskader (FTK) in werking, terwijl de communicatie onderwerp werd van diverse nieuwe wettelijke voorschriften. Aan de uitvoeringskant van het pensioenbedrijf kan in dit verband onder meer gewag worden gemaakt van de introductie van het algemene pensioenfonds (APF), verruiming van de rol van de ondernemingsraad en onderzoek naar de toegevoegde waarde van de toepassing van de 'organisatie van openbaar belang'-status op pensioenfondsen.

Voorts kwam de werking van DC-regelingen door de lage rentestand onder druk te staan, werd als noodmaatregel de voormalige 'pensioenknip' weer van stal gehaald, terwijl verder aan een structurele oplossing wordt gewerkt. Op voornoemde en andere (niet-)wettelijke ontwikkelingen wordt hierna ingegaan.

Nieuw Financieel Toetsingskader en het vervolg

Het FTK is na een lange voorgeschiedenis in het verslagjaar door de pensioenfondsen in twee fasen geïmplementeerd. Met ingang van 1 juli 2015 werden met name de actuariële en bedrijfstechnische nota en de uitvoeringsovereenkomst aangepast. Uiterlijk op 1 oktober 2015 moesten de fondsen hun risicohouding hebben bepaald en diende de zogenaamde aanvangshaalbaarheidstoets te zijn uitgevoerd. Voor de concrete inhoud hiervan wordt verwezen naar het hoofdstuk over de fondsspecifieke ontwikkelingen.

Het nieuwe FTK had primair tot doel om financiële schokken beter te kunnen opvangen en te zorgen voor een stabiele ontwikkeling van de pensioenaanspraken en -rechten. Desondanks blijft het onrustig op het aanvullende pensioenterrein en leidt de voort durende rentegevoeligheid van het pensioensysteem tot discussies in de media, bij politieke partijen en belanghebbendenorganisaties.

De hiervoor bedoelde omstandigheden hebben voeding gegeven aan de opvatting dat het nieuwe FTK in het kader van de hervorming van het stelsel zeker geen (voorlopig) 'eindstation' zal kunnen zijn. Staatssecretaris Klijnsma van Sociale Zaken en

Werkgelegenheid (SZW) kondigde, onder verwijzing naar een aantal maatschappelijke ontwikkelingen, een discussie aan over de toekomstbestendigheid van het huidige stelsel c.q. de houdbaarheid in de 21e eeuw. In het begin van het verslagjaar werd een in 2014 gestarte Nationale Pensioendialoog met conclusies afgerond, in het voorjaar gevolgd door een SER-advies met enige alternatieve uitkeringsystemen. Genoemd adviesorgaan kondigde bovendien nader onderzoek aan naar de mogelijkheden van een systeem van opbouw van persoonlijk pensioenvermogen, gecombineerd met collectieve risicodekking. Ondertussen zond het kabinet een brief naar de Tweede Kamer met de hoofdlijnen van een nieuw pensioenstelsel.

Wet verbetering pensioencommunicatie onomstreden

Het is bekend dat het pensioenstelsel in de loop der jaren bijzonder complex is geworden en inmiddels moeilijk uitlegbaar. Er bestond dan ook geen noemenswaardige weerstand tegen een pakket maatregelen ter verbetering van de communicatie. Deze maatregelen zijn op 1 juli 2015 ingegaan en zullen fasegewijs in werking treden. Enkele maatregelen worden derhalve in het eerstvolgende boekjaar opgepakt. De wet beoogt onder meer een grotere rol voor de werkgever(s), vergemakkelijkt de introductie van digitale communicatie, verlangt een gesegmenteerde benadering van de doelgroepen en introduceert de normen 'evenwichtig' en 'correct' in de wijze van communiceren. Daarnaast zijn de functionaliteiten van het Pensioenregister uitgebreid en worden nog nieuwe toegevoegd.

In het hoofdstuk over de fondsspecifieke ontwikkelingen zal worden ingegaan op de implementatie van de voornoemde maatregelen en de aanpassing van het communicatiebeleidsplan.

Algemeen pensioenfonds sluit beter aan bij behoeften

Het aantal pensioenfonds in Nederland neemt nog steeds af. De toegenomen werkdruk en eisen ten aanzien van geschiktheid en betrouwbaarheid van bestuurders maken het steeds moeilijker om zelfstandig en tegen redelijke uitvoeringskosten te functioneren. Al jaren wordt gezocht naar mogelijkheden tot samenwerking tussen pensioenfonds. Een met dit doel wettelijk mogelijk gemaakt multi-ondernemingspensioenfonds bleek in de praktijk niet te voldoen. Aan het einde van het verslagjaar is daarom het algemene pensioenfonds (APF) geïntroduceerd. Al voordat een en ander operationeel kan worden gemaakt, is er veel belangstelling voor deze uitvoeringsvorm aan de dag gelegd vanuit de pensioensector. Behoud van eigen identiteit binnen een groter samenwerkingsverband is een belangrijk aspect.

De vergunningseisen en -procedure zijn aan het slot van het verslagjaar door DNB gepubliceerd, de vergunningverlening moet in het begin van 2016 nog zijn beslag krijgen. Dan wordt ook nadere wetgeving worden verwacht om verplicht gestelde bedrijfstakpensioenregelingen bij een APF te kunnen onderbrengen, zonder dat de EU-mededingingsregels in gedrang komen.

Systematische aanpak integriteitsrisico's en belangenverstremgeling, andere toezichtthema's

Aan het einde van 2014 dienden de pensioenfonds bij DNB de resultaten in van een self assessment belangenverstremgeling. Vervolgens publiceerde de toezichthouder in het begin van het onderhavige verslagjaar sector breed de resultaten van dit assessment en was er aanleiding om de toezichteisen te verduidelijken. Gedurende het gehele verslagjaar bleef dit onderwerp op bestuursniveau aandacht vragen. Uiteindelijk hebben de fondsbesturen de risico's met betrekking tot de belangverstremgeling systematisch in kaart gebracht en uitgebreid naar alle integriteitsrisico's. De vorenbedoelde systematische aanpak heeft erin geresulteerd dat de fondsbesturen voor zichzelf hebben vastgesteld wat de betreffende risico's inhouden, heeft een beoordeling plaatsgevonden wat betreft de kans dat deze risico's optreden, gevolgd door een inschatting van de mogelijke financiële en immateriële impact van die risico's. Daarna zijn in die systematiek de houdbaarheid van de beheersingsmaatregelen onderzocht, eindigend in een goed overzicht van welke risico's het bestuur accepteert en welke niet. Het gehele proces heeft geleid tot een groter bewustzijn van deze risico's, de bestuursverantwoordelijkheid kon -beter dan voorheen- worden waargemaakt.

In het hoofdstuk over de fondsspecifieke ontwikkelingen wordt nader ingegaan op de uitgevoerde risicoinventarisatie, -analyse en -beheersing. De in dit kader gebruikte methodiek leent zich voor toepassing op het in kaart brengen van andere risicocategorieën en periodieke evaluatie van doelstellingen en beleid.

In het verlengde hiervan is de Richtlijn 400 Jaarverslag van de Raad voor de Jaarverslaglegging (RJ 400) gewijzigd en dienen alle pensioenfondsen vanaf het onderhavige boekjaar een risicoparagraaf in het bestuursverslag op te nemen.

Voorts is in het verslagjaar een aantal pensioenfondsen door DNB benaderd om onderzoek te doen naar hun zelfstandig bestaansrecht en continuïteit. De kring van pensioenfondsen die hiertoe opdracht kregen, wordt in het volgende boekjaar naar verwachting nog verbreed.

Het is inmiddels gebruikelijk geworden dat DNB en Autoriteit Financiële Markten (AFM) voortijdig de speerpunten van hun toezichtbeleid in enig jaar met de sector communiceren. Van de fondsbesturen wordt bijzondere aandacht voor de betreffende onderwerpen verwacht. In het verslagjaar stonden, behalve integer en transparant handelen, professionalisering van de governancestructuur en evenwichtige belangenafweging bij de premievaststelling centraal.

Fondsspecifieke ontwikkelingen

Implementatie nieuw FTK

Per 1 januari 2015 is het nieuw FTK in werking getreden, net als gewijzigde fiscale wet- en regelgeving met betrekking tot pensioen. In deze paragraaf wordt een toelichting gegeven op de gevolgen hiervan voor het pensioenfonds.

Met de (fiscale) wijzigingen in de wet- en regelgeving is per 1 januari 2015 de fiscaal gefaciliteerde opbouw verder beperkt. De belangrijkste wijzigingen zijn de verlaging van de maximale opbouwpercentages voor pensioen en de aftopping van het pensioengevend jaarsalaris op €100.000,-. Boven de € 100.000,- is pensioenopbouw niet meer fiscaal gefaciliteerd via de zogeheten omkeerregeling. De pensioenregeling van SNP is hieraan aangepast.

Naast deze wijzigingen is het nieuwe FTK per 1 januari 2015 van kracht geworden. Het nieuwe FTK omvat de financiële eisen waaraan pensioenfondsen moeten voldoen. Belangrijkste doel van de nieuwe regels is een robuust toekomstbestendig pensioenstelsel waarin het pensioenvermogen van de deelnemer stabiel wordt beheerd en een evenwichtige verdeling van lusten en lasten plaatsvindt tussen generaties.

Beleidsdekkingsgraad

Het nieuwe FTK leidt tot een compleet contract waarin fondsbeslissingen minder afhankelijk zijn van dagkoersen. In dat kader is de beleidsdekkingsgraad ingevoerd. Het gaat hierbij om de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Het pensioenfonds baseert zijn beslissingen op de beleidsdekkingsgraad. Mede aan de hand van de beleidsdekkingsgraad wordt bepaald of het pensioenfonds in een tekortsituatie verkeert, of een pensioenverlaging noodzakelijk is en of toeslagverlening gegeven kan worden.

De (beleids)dekkingsgraad van SNP wordt berekend door AZL Actuarieel. Het bestuur is met AZL in gesprek getreden over de wijze van totstandkoming van de beleidsdekkingsgraad. AZL heeft naar de mening van het bestuur voldoende aangetoond 'in control' te zijn met betrekking tot de berekening van de financiële positie van het fonds. Het bestuur heeft aanvullende maatregelen om de correcte vaststelling van de beleidsdekkingsgraad te waarborgen daarom niet nodig geacht.

Toeslagverlening

Toeslagen mogen verleend worden vanaf een beleidsdekkingsgraad van 110%. Daarnaast moet de gegeven toeslag toekomstbestendig zijn. Dit betekent dat het eigen vermogen boven de beleidsdekkingsgraad hoog genoeg moet zijn om de toegezegde toeslagverlening ook in de toekomst te kunnen financieren. Het toeslagbeleid van SNP is aangepast conform de nieuwe wet- en regelgeving. Het besluit tot toeslagverlening per 1 januari 2016 is op basis van deze nieuwe regels genomen.

Premie

Om fluctuaties in de hoogte van de premie te voorkomen blijft het mogelijk om de kostendekkende premie te dempen. Deze demping kan plaatsvinden op basis van een 10-jaarsgemiddelde rente of op basis van een prudent verwacht rendement. Wordt voor de laatste optie gekozen dan is er een opslag nodig voor financiering van de indexatie bij middelloonregelingen. Tot slot is de DNB-beleidsregel vervallen dat de premie, in het geval van een dekkingstekort, moet bijdragen aan herstel. Het fonds heeft ervoor gekozen om de premie te dempen op basis van een 120-maands voortschrijdend gemiddelde van de rentetermijnstructuur.

De premiestelling wordt bij de beschrijving van het premiebeleid nader toegelicht.

Nieuwe herstelplansystematiek

Een pensioenfonds moet een herstelplan indienen wanneer de beleidsdekkingsgraad onder de vereiste dekkingsgraad op basis van het strategisch beleggingsbeleid ligt. Dit moet binnen 3 maanden na constatering van het tekort. Alleen als het tekort per 1 januari 2015 is vastgesteld, dan dient het pensioenfonds het herstelplan voor 1 juli 2015 bij DNB in. Dit was het geval voor SNP. Doel van de nieuwe systematiek voor herstelplannen is dat de gevolgen van dalingen in de beleidsdekkingsgraad direct worden vertaald in het nemen van maatregelen, zoals het aanpassen van de premie, het verlagen van de toeslag of in het uiterste geval een pensioenverlaging. De maatregelen mogen over maximaal 10 jaar worden gespreid, ze moeten generatie-evenwichtig zijn en een pensioenfonds moet binnen 10 jaar weer terug zijn op het niveau van de vereiste dekkingsgraad. Elk jaar wordt de financiële situatie van het fonds bezien; is de beleidsdekkingsgraad na 1 jaar lager dan de vereiste dekkingsgraad, dan dient het pensioenfonds een herstelplan in, waaruit blijkt hoe het fonds weer binnen 10 jaar herstelt naar de vereiste dekkingsgraad.

Het herstelplan vervalt zodra de beleidsdekkingsgraad op een kwartaaleinde minimaal gelijk is aan de vereiste dekkingsgraad. Tot slot is een belangrijke regel geïntroduceerd en dat is dat de beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds niet langer dan vijf achtereenvolgende jaren onder de minimaal vereiste dekkingsgraad mag liggen. Indien dit wel het geval is en de actuele dekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad dan dient de actuele dekkingsgraad direct teruggebracht te worden naar de minimaal vereiste dekkingsgraad. Dit kan door een bijstorting van de werkgever of door een pensioenverlaging te laten plaatsvinden. In de uitvoeringsovereenkomst van SNP is een bijstortverplichting voor de werkgever opgenomen met het doel verlaging van de pensioenaanspraken te voorkomen. De uitvoeringsovereenkomst is geactualiseerd naar aanleiding van de gewijzigde regels van het nieuw FTK.

In 2015 is een herstelplan gemaakt en ingediend bij DNB. Uit de berekeningsresultaten blijkt dat het fonds bij het huidige beleid geen aanvullende maatregelen hoeft te nemen om tijdig uit herstel te raken. Op basis van de berekeningen zal het fonds naar verwachting eind 2018 uit herstel zijn. De beleidsdekkingsgraad is dan hoger dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische beleggingsmix.

Het inhalen van toeslagverlening en het herstellen van pensioenverlagingen

Om in het verleden gemiste toeslagverlening in te halen en om pensioenverlagingen te herstellen, gelden soortgelijke voorwaarden. Ten eerste moet er voldoende vermogen aanwezig zijn om de reguliere toeslagambitie in de toekomst te kunnen geven. Daarnaast mag slechts één vijfde deel van het overschot gebruikt worden voor inhaalindexatie of voor herstel van een pensioenverlaging. Het overschot is daarbij gedefinieerd als het verschil tussen de beleidsdekkingsgraad en de benodigde dekkingsgraad om volledig te indexeren of het verschil tussen de beleidsdekkingsgraad en de vereiste dekkingsgraad. Het kleinste verschil is leidend voor het inhalen van toeslagverlening of voor het herstellen van een pensioenverlaging.

In het verslagjaar heeft het bestuur besloten om de gemiste toeslagen (uitgedrukt als een cumulatieve achterstand in procenten) uit te breiden van vijf naar tien jaar. Dit betekent dat, indien de financiële situatie in de toekomst dusdanig is dat inhaaltoeslagen kunnen worden verleend, een langere periode in aanmerking komt voor eventuele inhaalindexatie.

Haalbaarheidstoets

De haalbaarheidstoets toetst de financiële opzet van het fonds en toetst of het verwachte pensioenresultaat voldoet aan de door het fonds zelf gestelde normen onder meerdere scenario's. Het pensioenfonds zelf definieert hoe ver het pensioenresultaat mag wegzakken. Blijkt uit de haalbaarheidstoets dat het verwachte pensioenresultaat niet voldoet aan deze norm, dan moet dit gecommuniceerd worden aan de achterban én sociale partners en leidt dit er mogelijk toe dat het pensioencontract herzien wordt.

De belangrijkste uitkomsten van de haalbaarheidstoets worden verderop in dit bestuursverslag toegelicht bij de lange termijn risicohouding.

Vereist eigen vermogen

Het vereist eigen vermogen is ten opzichte van het vereist eigen vermogen onder het oude FTK gestegen met 4,0%. Dat komt door de gewijzigde rekenregels, waarmee onder het nieuwe FTK het vereist eigen vermogen vastgesteld wordt. Het vereist eigen vermogen blijft een belangrijk criterium, omdat het onder andere een rol speelt bij de premiestelling, de beoordeling of het fonds zich in een herstelsituatie bevindt, de beoordeling of het fonds een pensioenverlaging moet doorvoeren en of een toeslag verleend mag worden.

Deskundigheidsbevordering en zelfevaluatie

In het verslagjaar is bij de keuze van de themabijeenkomsten zoveel mogelijk ingespeeld op de informatieverzameling en verdieping met betrekking tot actuele pensioenonderwerpen. Voorts hebben bestuursleden deelgenomen aan seminars en bijeenkomsten van onder meer de Pensioenfederatie. Verder wordt het bestuur periodiek op de hoogte gesteld over de pensioenontwikkelingen door middel van het document 'Pensioenitems' van AZL en diverse informatie van onder meer de Pensioenfederatie. Daarnaast hebben bestuursleden opleidingen gevolgd bij onder meer SPO en de Towers Watson Academy.

Het bestuur heeft aandachtsgebieden verdeeld onder de leden van het bestuur. De aandachtsgebieden zijn nader omschreven in het geschiktheidsplan van SNP. Bij de verdeling van de aandachtsgebieden is aansluiting gezocht bij de deskundigheid van de individuele bestuursleden.

In het geschiktheidsplan wordt nader beschreven hoe binnen het bestuur complementariteit en continuïteit wordt nagestreefd. Daarbij wordt rekening gehouden met opleiding, achtergrond, persoonlijkheid, geslacht en leeftijd. Het bestuur toetst de geschiktheid van bestuursleden bij het aantreden en gedurende het bestuurslidmaatschap. In dat kader is ook een opleidingsplan opgenomen, dat jaarlijks wordt gemonitord.

Zelfevaluatie

Op 6 februari 2015 heeft het bestuur een zelfevaluatie uitgevoerd over het functioneren in het jaar 2014. De zelfevaluatie over het jaar 2015 is uitgevoerd op 5 februari 2016. Deze zelfevaluatie is wettelijk verplicht en daarom ook in de statuten vastgelegd. De zelfevaluatie wordt op een gestructureerde en systematische wijze uitgevoerd en de uitkomsten worden vastgelegd. De belangrijkste uitkomst van de zelfevaluatie is dat het bestuur voldoende geschikt is en goed functioneert. Een aandachtspunt daarbij is dat de bestuursleden voldoende tijd beschikbaar moeten hebben om de bestuursfunctie goed uit te oefenen naast het werkzaamheden voor BAT Niemeyer.

Actualiseren fondsdocumentatie

In het verslagjaar heeft het bestuur de klachten- en geschillenprocedure geactualiseerd. Daarnaast heeft het bestuur de gedragscode geactualiseerd en de incidentenregeling en klokkenluidersregeling vastgesteld. Deze documenten zijn gebaseerd op modeldocumenten van de Pensioenfederatie.

Voorts is een aantal incorrecties in de pensioenreglementen gecorrigeerd en zijn de betreffende bepalingen in lijn gebracht met de overige bepalingen in de reglementen.

Naar aanleiding van de implementatie van het nieuw FTK heeft het bestuur diverse fondsdocumenten aangepast conform de nieuwe wet- en regelgeving, zoals de uitvoeringsovereenkomst en abtn. Een nadere toelichting over de implementatie van het nieuw FTK is in dit jaarverslag opgenomen.

Overleg met het verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan heeft in het verslag jaar de notulen van bestuursvergaderingen, de rapportages van de vermogensbeheerder en administrateur, alsmede informatie over de ontwikkeling van de dekkingsgraad ontvangen. Overige relevante informatie werd eveneens aan het verantwoordingsorgaan ter beschikking gesteld.

Het verantwoordingsorgaan heeft in 2015 formele adviezen gegeven over onder meer wijziging van de uitvoeringsovereenkomst aan het nieuw FTK de vaststelling van de premie voor 2016, het uitbreiden van de periode van registratie van de cumulatieve indexatie-achterstand en wijziging van de klachten- en geschillenregeling. Het bestuur en het verantwoordingsorgaan hebben in het verslagjaar tweemaal, de vaststelling van de premie voor 2016, het uitbreiden van de periode van registratie van de cumulatieve indexatie-achterstand formeel overlegd. Daarnaast nemen de leden van het verantwoordingsorgaan deel aan de themabijeenkomsten.

Premiebeleid

De feitelijke premie is gebaseerd op de gedempte kostendekkende premie. De premie per 1 januari 2015 is vastgesteld op 20,7% van de salarissom. De werkgeversbijdrage bedraagt 20,7% van de salarissom verminderd met de deelnemersbijdragen.

De premiestelling is gebaseerd op een raming, en kan naderhand blijken onvoldoende te zijn. Met het oog hierop heeft het bestuur met de werkgever afgesproken dat een eventueel tekort door de werkgever bijgestort zal worden als de premie, achteraf bij de toetsing van de gedempte kostendekkende premie (ex-post), niet afdoende blijkt.

De deelnemersbijdragen zijn als volgt:

Pensioenregeling 2004 en 2006:

Met ingang van 1 april 2014 betalen deelnemers 3,85% van de pensioengrondslag + 2,4% van het vaste jaarsalaris indien dit hoger is dan € 20.000,-. De pensioengrondslag is bepaald op 12 x het maandsalaris, vermeerderd met 8% vakantietoeslag, 8,33% eindejaarsuitkering, de persoonlijke toeslag en eventuele ploegen- of afwijkende dienstentoeslag en verminderd met de van toepassing zijnde franchise. Het fonds stelt de door de werkgever aan het fonds af te dragen pensioenpremie op jaarbasis vast, op basis van hetgeen is beschreven in de abtn. Vaststelling van de pensioenpremie over enig kalenderjaar vindt vóór 31 december voorafgaand aan dat kalenderjaar plaats. Indien het pensioenfonds op enig moment de opgebouwde pensioenaanspraken en –rechten moet verlagen (korting), is de werkgever gehouden op dat moment een bijstorting te doen, zodanig dat de dekkingsgraad van het fonds hoog genoeg wordt om een korting te voorkomen. De afspraken hieromtrent zijn vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomst.

De premiebedragen waren als volgt:

	2015	2014
Kostendeekkende premie	4.024	3.873
Gedempte kostendeekkende premie	2.884	3.381
Feitelijke premie	2.884	3.381
De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	3.368	2.945
– Opslag in stand houden vereist vermogen	360	330
– Opslag voor uitvoeringskosten	296	598
	4.024	3.873
De gedempte kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	2.338	2.503
– Opslag in stand houden vereist vermogen	250	280
– Opslag voor uitvoeringskosten	296	598
	2.884	3.381

Indexatiebeleid

In dit verslag worden de begrippen indexatie en toeslagverlening door elkaar gebruikt. Met beide begrippen wordt bedoeld de beoogde jaarlijkse verhoging van het pensioen met de gemiddelde stijging van de lonen of de prijzen.

Het bestuur is zich bij een besluit over toekenning van indexatie terdege bewust van de voorwaardelijkheid daarvan. In de communicatie over het indexatiebeleid wordt steeds helder aangegeven dat:

- de indexatie een voorwaardelijk karakter heeft;
- er geen recht bestaat op indexatie;
- het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst indexatie kan plaatsvinden;
- er geen geld gereserveerd is voor indexatie, en
- indexaties afhankelijk zijn van de beschikbare middelen.

Voor actieven geldt een voorwaardelijk toeslagbeleid met als maatstaf de structurele loonsverhoging zoals overeengekomen in de Collectieve Arbeidsovereenkomst.

Voor inactieven gold tot en met 31 december 2011 hetzelfde voorwaardelijke toeslagbeleid als voor actieven. Met ingang van 1 januari 2012 is het voorwaardelijk toeslagbeleid voor inactieven gewijzigd in een voorwaardelijk toeslagbeleid met als maatstaf de prijsontwikkeling, voor zover de prijsontwikkeling niet hoger is dan de structurele loonsverhoging.

De indexatie zal in enig jaar maximaal 5% bedragen.

Het bestuur behoudt zich het recht voor om toepassing van de indexatie geheel of gedeeltelijk achterwege te laten, indien de resultaten of de financiële positie van het fonds daartoe aanleiding geven. Op grond van de Pensioenwet dient bij een voorwaardelijke

indexatie een consistent geheel te bestaan tussen de gewekte verwachtingen, de financiering en het realiseren van de indexatie. De door de wetgever in dit verband gepubliceerde indexatiematrix ondersteunt het bestuur bij de vaststelling van het indexatiebeleid.

In verband met de financiële positie van het fonds zijn de pensioenaanspraken van de actieve deelnemers per 1 januari 2016 niet zijn aangepast aan de jaarlijkse structurele loonontwikkeling, zoals overeengekomen in de cao van de werkgever Koninklijke Theodorus Niemeijer B.V.

Voor de ingegane pensioenen van de pensioengerechtigden en de aanspraken van de gewezen deelnemers betekent dit dat deze per 1 januari 2016 niet worden aangepast aan de stijging van de consumentenprijsindex over het voorafgaande jaar. Het bestuur heeft in het verslagjaar besloten om de registratie van de cumulatieve achterstand in procenten van niet-verleende toeslagen uit te breiden van vijf jaar naar tien jaar. Een en ander laat het volgende beeld met betrekking tot de achterstand in indexatie zien:

Voor actieve deelnemers:

	Loon- ontwikkeling	Toeslag o.b.v. loon- ontwikkeling	Toegekende toeslag	Cumulatieve achterstand (1-1-2015)	Cumulatieve achterstand (1-1-2016)
Toeslag 1-1-2007		2,26%	2,26%	0,00%	0,00%
Toeslag 1-1-2008		1,51%	1,51%	0,00%	0,00%
01-01-2008	0,75%				
01-04-2008	3,50%				
Toeslag 1-1-2009		4,28%	0,00%	4,28%	4,28%
01-01-2009	0,00%				
01-04-2009	1,50%				
Toeslag 1-1-2010		1,50%	0,00%	5,84%	5,84%
01-01-2010	1,00%				
01-07-2010	1,00%				
Toeslag 1-1-2011		2,01%	0,00%	7,97%	7,97%
01-01-2011	1,00%				
01-04-2011	2,50%				
Toeslag 1-1-2012		3,53%	0,00%	11,77%	11,77%
01-04-2012	2,00%				
Toeslag 1-1-2013		2,00%	0,00%	14,01%	14,01%
01-04-2013	2,50%				
Toeslag 1-1-2014		2,50%	0,00%	16,86%	16,86%
01-04-2014	2,50%				
Toeslag 1-1-2015		2,50%	0,00%	19,78%	19,78%
01-04-2015	0,00%				
Toeslag 1-1-2016		0,00%	0,00%	19,78%	19,78%

Voor inactieve deelnemers:

	Loon- ontwikkeling/ Prijsindex	Toeslag o.b.v. loon- ontwikkeling/ prijsindex	Toegekende toeslag	Cumulatieve achterstand (1-1-2015)	Cumulatieve achterstand (1-1-2016)
Toeslag 1-1-2007		2,26%	2,26%	0,00%	0,00%
Toeslag 1-1-2008		1,51%	1,51%	0,00%	0,00%
01-01-2008	0,75%				
01-04-2008	3,50%				
Toeslag 1-1-2009		4,28%	0,00%	4,28%	4,28%
01-01-2009	0,00%				
01-04-2009	1,50%				
Toeslag 1-1-2010		1,50%	0,00%	5,84%	5,84%
01-01-2010	1,00%				
01-07-2010	1,00%				
Toeslag 1-1-2011		2,01%	0,00%	7,97%	7,97%
01-01-2011	1,00%				
01-04-2011	2,50%				
Toeslag 1-1-2012		3,53%	0,00%	11,77%	11,77%
Minimum van CPI en loonontwikkeling 01-04-2012 ¹⁾	2,00%				
Toeslag 1-1-2013		2,00%	0,00%	14,01%	14,01%
CPI					
okt 2012 - okt 2013	1,56%				
Toeslag 1-1-2014		1,56%	0,00%	15,79%	15,79%
CPI					
okt 2013 – okt 2014	1,05%				
Toeslag 1-1-2015		1,05%	0,00%	17,01%	17,01%
Minimum van CPI en loonontwikkeling 01-04-2015	0,00%				
Toeslag 1-1-2016		0,00%	0,00%	17,01%	17,01%

Op de financiële positie van het fonds wordt hierna afzonderlijk ingegaan.

Gedragcode en complianceverslag

De leden van het bestuur, plaatsvervangende leden en de leden van de BCV hebben in het verslagjaar opnieuw de zogenaamde gedragscodeverklaring afgelegd, waarin zij aangeven dat zij kennis hebben genomen van de inhoud van de vigerende gedragscode en verklaren dat deze code volledig is nageleefd en ook voor het komende jaar zal worden nageleefd.

Het bestuur heeft begin 2015 besloten de gedragscode aan te passen naar aanleiding van de publicatie van de herziene model gedragscode door de Pensioenfederatie. Daarnaast heeft het bestuur begin 2015 besloten tot vaststelling van de incidentenregeling en klokkenluidersregeling. Ook deze regelingen zijn gebaseerd op modellen van de Pensioenfederatie.

1) Het prijsindexcijfer voor 2012 (CPI oktober 2011 – oktober 2012) bedraagt 2,87% en is derhalve hoger dan de structurele loonontwikkeling van 2%. Conform toeslagbeleid is de toeslag in enig jaar echter niet hoger dan de structurele loonontwikkeling.

Mevrouw Hagting vervult de rol van compliance officer van SNP. De taken van de compliance officer zijn in het verslagjaar vastgesteld in een taakomschrijving. De voornaamste taken van de compliance officer omvatten het onafhankelijk toezicht op de naleving van de gedragscode, incidentenregeling en klokkenluidersregeling.

De organisatie en de werkwijze binnen het pensioenfonds is zodanig dat geen van de verbonden personen noch betrokkenen vanwege hun rol binnen het fonds kunnen beschikken over koersgevoelige informatie die vervolgens gebruikt kan worden voor privé transacties. De voor verbonden personen en betrokkenen beschikbare informatie is altijd openbaar.

Mevrouw Hagting is op 19 juni 2015 benoemd tot compliance officer van SNP. Aan mevrouw Hagting zijn uit de ter beschikking staande documenten geen omstandigheden bekend geworden, waardoor de naleving van wet- en regelgeving op gebied van compliance, de gedragscode, de incidentenregeling en/of de klokkenluidersregeling in het geding is gekomen.

Integraal beleidsplan

Eind 2014 heeft het bestuur besloten om in 2015 een integraal beleidsplan te implementeren. Onderdeel van dit beleidsplan is een jaarplan. Het jaarplan beoogt om het bestuur een overzicht te bieden van de activiteiten ter uitvoering van de verschillende plannen die bij het fonds in gebruik zijn, en de overige activiteiten die het fonds in het betreffende jaar dient uit te voeren.

Vanwege de wettelijke ontwikkelingen en daarmee gepaard gaande werkzaamheden in het verslagjaar, zoals de implementatie van het nieuw FTK, heeft het bestuur besloten om het integraal beleidsplan in 2016 nader te implementeren.

Toekomstanalyse

Op verzoek van de toezichthouder, De Nederlandsche Bank, heeft het bestuur in het verslagjaar een toekomstanalyse ingediend waarin de mogelijke kwetsbaarheden van het pensioenfonds op financieel, bestuurlijk en organisatorisch vlak en de manier waarop dit de toekomstbestendigheid van het fonds beïnvloedt, in kaart worden gebracht.

Het bestuur heeft voor deze analyse drie kernvragen geformuleerd die als basis voor de analyse gebruikt zijn.

1. Is de financiële situatie bij SNP voldoende om op korte en lange(re) termijn de koopkracht voor de deelnemers zo goed mogelijk te handhaven en tegelijkertijd de kortetermijnrisico's te doorstaan?

De financiële positie van het fonds is naar de maatstaven van het nFTK onvoldoende en ook volgens het eigen toeslagbeleid is de financiële positie van het fonds momenteel onvoldoende voor het toekennen van indexaties. Praktisch betekent dit dat de afgelopen jaren de koopkracht voor de deelnemers niet behouden kon worden en de ambitie van het fonds niet is gerealiseerd. Voor wat betreft het waarborgen van de nominale pensioenaanspraken is de financiële kwetsbaarheid van het fonds gering omdat er een bijstortingsverplichting van de werkgever geldt. Vanaf 2015 moet het fonds jaarlijks een haalbaarheidstoets uitvoeren. Deze toets geeft het bestuur meer duidelijkheid over de mate waarin de ambitie van het fonds naar verwachting kan worden gerealiseerd. Over de uitkomsten van de haalbaarheidstoets is elders in dit verslag een toelichting opgenomen.

2. Biedt de organisatie en inrichting van SNP voldoende waarborgen voor een (kosten)efficiënte bedrijfsvoering op korte en lange(re) termijn?

De organisatie en inrichting van SNP zijn op korte termijn niet kwetsbaar, maar gezien de afhankelijkheid van de werkgever, wel op (middel)lange termijn. De organisatie en inrichting van SNP biedt voldoende waarborgen voor een kostenefficiënte bedrijfsvoering op korte en lange(re) termijn. Vooralsnog is het aantal deelnemers voldoende en zijn de kosten per deelnemer op een acceptabel niveau. Met de uitvoerder bestaan transparante afspraken en met de klachten- en geschillenregeling is een adequate afhandeling van klachten en geschillen geborgd.

3. Biedt de bestuurlijke inrichting van SNP voldoende waarborgen voor de continuïteit en geschiktheid op korte en lange(re) termijn?

Op korte termijn biedt de bestuurlijke inrichting van SNP voldoende waarborgen voor de continuïteit en geschiktheid. Met de benoeming van de heer Bolhuis als vertegenwoordiger van werknemers zijn alle vacatures ingevuld. Alle vacatures voor plaatsvervangers van alle geledingen zijn inmiddels ingevuld.

Voor wat betreft de bestuurswijzigingen en de gemiddelde zittingsduur is er momenteel sprake van een goede mix van ervaring en nieuwe bestuurders in het bestuur. Daarnaast is de huidige manier van werken met aspirant-bestuurders een goede manier om bij het aftreden van een bestuurder de continuïteit van het bestuurlijk proces te borgen.

SNP heeft een beleid vastgelegd om te borgen dat leden van de diverse fondsorganen voldoende geschikt zijn. Dit is uitgewerkt in het geschiktheidsplan. Door middel van de toetsing van de geschiktheid van de bestuursleden, die eenmaal in de twee jaar plaatsvindt, wordt het individuele en collectieve niveau van het bestuur gemonitord. Er is geen sprake van kennisconcentratie bij enkele bestuursleden, de aandachtsgebieden zijn goed over de bestuursleden verdeeld.

Op lange termijn ziet het bestuur kwetsbaarheden op bestuurlijk gebied gezien het gesloten karakter van het fonds. Het uitgangspunt hierbij dient 'continuïteit' te zijn. Door 'kritische' functies expliciet te benoemen wordt hieraan meer aandacht besteedt. Ook dienen tijdig plaatsvervangend bestuursleden benoemd te worden.

Algemene conclusie

Het bestuur constateert dat het pensioenfonds nog steeds een goede uitvoeringsvorm is om de missie van het fonds te verwezenlijken. Op korte termijn is niet te verwachten dat een liquidatie of een noodzakelijke omvorming van het fonds zich voor zal doen. Wel is SNP zich bewust van het feit dat de levensduur van het fonds eindig is. Met het oog hierop is het bestuur van mening dat aansluiting bij een APF op (middellange)termijn een mogelijkheid zou kunnen zijn. Dit biedt een oplossing van de geconstateerde kwetsbaarheid op het gebied van governance en bovendien is de verwachting dat deze optie kostenvoordelen met zich meebrengt.

De toezichthouders

Het pensioenfonds komt zijn periodieke rapportageverplichtingen volledig na.

Boetes en dwangsommen

In het afgelopen jaar zijn aan het pensioenfonds geen boetes of dwangsommen opgelegd, noch aangekondigd. Er zijn voorts door DNB geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, er is geen bewindvoerder aangesteld, terwijl evenmin de bevoegdheidsuitoefening door de verschillende fondsorganen aan toestemming van de toezichthouder is gebonden.

Naleving Code Pensioenfondsen

In september 2013 hebben de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid (STAR) gezamenlijk de Code Pensioenfondsen vastgesteld. Deze code kwam in de plaats van de uit 2005 daterende STAR-principes voor goed pensioenfondsbestuur. Kort gezegd, heeft de code tot doel het functioneren van de besturen van pensioenfondsen verder te verbeteren en inzichtelijker te maken. Belanghebbenden moeten zodoende er vertrouwen in hebben dat het aan de fondsbesturen toevertrouwde geld goed wordt beheerd en de belangen van alle betrokkenen evenwichtig worden afgewogen. De code heeft bij de invoering van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen een wettelijke grondslag gekregen.

De fondsbesturen dienen over de naleving van de code elk verslag jaar verantwoording af te leggen. In het algemeen geldt het principe 'pas toe of leg uit (waarom niet)'. Dit betekent dat een pensioenfonds de normen van de code toepast of in het jaarverslag motiveert waarom een norm niet (volledig) wordt toegepast. Afwijking van de norm is mogelijk als daar een goede reden voor is. In dit jaarverslag zal hierop nader worden ingegaan.

In het jaarverslag over 2014 heeft het bestuur bekend gemaakt in welke mate de code wordt gevolgd en daarbij aangegeven welke acties nog uitgevoerd moesten worden of waarom de code op een bepaald punt niet wordt gevolgd. Voor enkele normen geldt dat het een bewuste keuze is van het bestuur om van de Code Pensioenfondsen af te wijken.

Voor de onderdelen waarop de Code Pensioenfonds niet of gedeeltelijk wordt nageleefd, volgt hierna een toelichting.

Strategie

Het bestuur heeft een missie en visie vastgesteld, zoals eerder genoemd. De strategie wordt nader ingevuld met het uitwerken van een integraal beleidsplan.

Noodprocedure

Het bestuur zal in 2016 het financieel crisisplan aanscherpen, waarin een noodprocedure om in spoedeisende situaties te kunnen handelen zal worden opgenomen.

Integraal risicomanagement

Het bestuur zorgt ervoor dat het integrale risicomanagement adequaat georganiseerd is. Dit vindt plaats door middel van een risicomanagementbeleidsplan wat op reguliere basis wordt geagendeerd en in 2016 zal worden opgenomen in de integrale beleidscyclus.

Communicatie en transparantie

Het bestuur zal vanaf 2016 periodiek de effectiviteit van de ingezette communicatiemiddelen meten.

Benoeming, ontslag en schorsing

In de code is opgenomen dat een lid van de visitatiecommissie wordt benoemd door het bestuur na bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan en ontslagen door het bestuur na bindend advies van het verantwoordingsorgaan. Het bestuur wijkt op dit punt af van de Code Pensioenfonds omdat het selecteren van een visitatiecommissie via een offerte uitvraag gebeurt. Hierbij ligt een bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan niet voor de hand.

Geschiktheid

In de code is opgenomen dat het bestuur één keer in de twee jaar een derde partij betreft bij de evaluatie van het functioneren van het bestuur. Het bestuur heeft in het geschiktheidsplan opgenomen dat bij de zelfevaluatie één maal per drie jaar een derde partij wordt betrokken. Het niet naleven van de Code Pensioenfonds in deze vindt plaats omdat het bestuur van mening is dat de betrokkenheid van een derde partij één maal per drie jaar afdoende is.

Zittingsduur en herbenoeming

Het bestuur hecht aan de continuïteit van het bestuur en wenst daarom niet in de statuten van het fonds op te nemen dat de zittingsduur van een bestuurslid maximaal vier jaar is en dat herbenoeming maximaal twee keer kan plaatsvinden. In de praktijk zal deze bepaling echter zoveel mogelijk worden toegepast.

Diversiteit

De huidige samenstelling van het bestuur is niet in overeenstemming met de normen zoals die zijn voorgeschreven door de Code Pensioenfonds. In het bestuur en het verantwoordingsorgaan heeft geen vrouw zitting. Een belangrijke oorzaak hiervan is gelegen in het feit dat bij Koninklijke Theodorus Niemeijer B.V. relatief weinig vrouwen werkzaam zijn. Het diversiteitsbeleid is in het geschiktheidsplan nader uitgewerkt. Bij gelijke geschiktheid gaat de voorkeur uit naar een vrouwelijke kandidaat.

Communicatie

Vanaf de datum van invoering van de Wet Pensioencommunicatie, 1 juli 2015, tot en met 2017 zullen wijzigingen in de pensioencommunicatie worden doorgevoerd. Het fonds wordt bij de implementatie van de Wet Pensioencommunicatie ondersteund door AZL. Begin 2016 zal het fonds met AZL de implicatie van de Wet Pensioencommunicatie inventariseren en afspraken maken om de implementatie ervan.

Financiële positie van het pensioenfonds

Financiën

De voorziening pensioenverplichtingen is, met toepassing van de berekening op basis van de marktwaarde, ultimo 2015 vastgesteld op € 208,5 miljoen (was ultimo 2014 € 205,1 miljoen). Het aanwezige vermogen bedroeg € 218,2 miljoen (was in 2014 € 222,3 miljoen), hetgeen resulteert in een aanwezige dekkingsgraad van 104,7%. Aangezien deze dekkingsgraad hoger is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad, maar lager dan de vereiste dekkingsgraad is er geen sprake van een dekkingstekort, maar wel van een reservetekort. De ontwikkeling van de financiële positie van het fonds is in het verslagjaar maandelijks aan DNB gemeld.

Ontwikkeling dekkingsgraad

De dekkingsgraad heeft zich in het verslagjaar, zoals uit de volgende tabel blijkt, negatief ontwikkeld.

	Aanwezige dekkings- graad 2015	Verwacht conform evaluatie herstelplan 2015
Primo 2015	108,4%	108,4%
Premie	-0,5%	-0,5%
Uitkeringen	0,3%	0,3%
Toeslagverlening	0,0%	0,0%
Rentetermijnstructuur	-4,8%	-4,0%
Rendement	0,6%	2,9%
Overige mutaties	0,7%	0,0%
Ultimo 2015	104,7%	107,1%

Uitvoeringskosten

In november 2011 heeft de Pensioenfederatie de Aanbevelingen uitvoeringskosten gepresenteerd. Hierin worden de pensioenfonds opgeroepen om de kosten van het pensioenbeheer, vermogensbeheer en transactiekosten te publiceren. Deze kosten moeten naar de mening van de Pensioenfederatie volledig bekend zijn binnen het pensioenfonds en beschikbaar zijn voor deelnemers.

De aanbevelingen luiden als volgt:

- Rapporteer de kosten van pensioenbeheer in euro per deelnemer.
- Rapporteer de kosten van het vermogensbeheer in % van het gemiddeld belegd vermogen.
- Rapporteer separaat (eventueel geschatte) transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen.

Het fonds deelt de mening van de Pensioenfederatie en wenst volledige transparantie te realiseren ten aanzien van deze kosten. Dit gaat dus verder dan alleen de direct in de jaarrekening te verantwoorden kosten. Het transparant maken van alle kosten en mogelijk afzetten tegen een benchmark is daarbij een middel om de kosten verder te beheersen.

	2015	2014	2013
Pensioenbeheer			
Kosten in euro per deelnemer ¹⁾	€ 690,55	€ 763,85	€ 619,00
Kosten in euro per deelnemer (alle deelnemers) ²⁾	€ 484,69	€ 524,39	€ 420,57
Vermogensbeheer ³⁾			
(Geraamde) Kosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,37%	0,40%	0,47%
(Geraamde) Transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,02%	0,02%	0,03%

De verdeling van de vermogensbeheerkosten over de diverse beleggingscategorieën was in 2015 als volgt:

Vastrentende waarden	0,17%
Aandelen	0,11%
Vastgoed	0,00%
Liquide middelen	0,00%
Derivaten	0,02%
Niet assetgerelateerd	0,09%

Totaal **0,39%**

Risicobeheer

De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Bij het beheer van deze pensioenverplichtingen loopt het fonds risico's. De risicobereidheid van het fonds is in 2015 door het bestuur middels een risicoanalyse onderzocht. De uitkomsten van deze analyse zijn in de ABTN van het fonds beschreven en vormen mede de basis voor het fondsbeleid. Als maatstaf voor de draagkracht van het fonds wordt de beleidsdekkingsgraad genomen. Om de risico's te beheersen en de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad te beïnvloeden heeft het fonds een aantal beleidsinstrumenten tot haar beschikking:

- Beleggingsbeleid
- Premiebeleid
- Herverzekeringsbeleid
- Toeslagbeleid

Welk beleidsinstrument op enig moment wordt toegepast wordt gebaseerd op verwachte ontwikkelingen van financiële markten enerzijds en verplichtingen anderzijds. De basis van deze analyses is vormgegeven in de Asset Liability Management-studie (ALM) die in 2015 is uitgevoerd. Een verdere analyse van de impact die de mogelijke risico's met zich meebrengen en hoe deze de beleidsdoelstellingen van het fonds kunnen beïnvloeden staan beschreven in het crisisplan dat door het fonds in 2015 is opgesteld.

1) Kosten van het pensioenbeheer bestaan uit de kosten van uitbesteding, bestuurskosten en de kosten van toezicht. De totale kosten bedragen € 665.000. Om de kosten per deelnemer te berekenen is conform de aanbeveling van de Pensioenfederatie het aantal deelnemers gedefinieerd als de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Gewezen deelnemers tellen dus niet mee. Dit in tegenstelling tot de methode 'normdeelnemer' waarbij elk type deelnemer een weging krijgt in het totale aantal deelnemers. Een pensioengerechtigde en een gewezen deelnemer kosten immers minder dan een actieve deelnemer.

2) Hier zijn de kosten verdeeld over alle deelnemers.

3) Kosten van het vermogensbeheer kunnen in twee categorieën worden onderscheiden. De eerste categorie betreft de kosten zoals die in de jaarrekening zijn verwerkt. Daaronder vallen de beheervergoeding van de vermogensbeheerder(s) en overige beheervergoedingen. Dit betreft een bedrag van € 316.000. De tweede categorie betreft kosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet inbegrepen in de kosten van de vermogensbeheerder(s) zoals opgenomen in de jaarrekening en zijn (deels) geschat op € 568.000. De totale kosten vermogensbeheer komen daarmee uit op circa € 884.000. De transactiekosten zijn deels gebaseerd op werkelijk afgerkende bedragen en deels gebaseerd op verschillende spreads.

Risicohouding

Voornoemde ALM-studie en risicoanalyse hebben geleid tot een bepaald beleid om de doelstellingen van het fonds te kunnen realiseren. Binnen het nieuwe Financiële Toetsingskader dient continu gemonitord en gecommuniceerd te worden naar de deelnemers of het gevoerde beleid resulteert in de verwachten doelstellingen. Deze wettelijke verplichting komt tot uitdrukking in de zogeheten 'risicohouding'. De risicohouding van het fonds is de mate waarin het fonds, na overleg met sociale partners en het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht, bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het fonds te realiseren en de mate waarin het fonds beleggingsrisico's kan lopen gegeven de kenmerken van het fonds.

Beleidsuitgangspunten

Conform de risicoanalyse en ALM studie uitgevoerd in 2015, zijn voor de bepaling van de risicohouding de belangrijkste beleidsuitgangspunten voor de uitvoering van de pensioenregeling in kaart gebracht:

- Het premiebeleid kenmerkt zich door het hanteren van een gedempte kostendekkende premie waarbij voor de disconteringsvoet wordt uitgegaan van een 120-maands voortschrijdend gemiddelde van de rentetermijnstructuur. Er wordt geen premie betaald voor toeslagverlening. In de premie is een opslag opgenomen voor instandhouding van het vereist eigen vermogen en wordt rekening gehouden met de geraamde uitvoeringskosten. Daarnaast is rekening gehouden met de bijstortverplichting van de werkgever.
- Het toeslagbeleid kenmerkt zich door de voorwaardelijkheid en financiering uit de middelen van het fonds. De toeslagambitie voor actieve deelnemers is gelijk aan de salarisstijging op basis van de jaarlijkse structurele loonsverhoging zoals overeengekomen in de cao, maar zal nooit meer bedragen dan 5%. Voor inactieve deelnemers geldt een ambitie op basis van de prijsontwikkeling waarbij geldt dat deze echter niet hoger mag zijn dan de toeslagambitie voor de actieve deelnemers.
- Voor het beleggingsbeleid is uitgegaan van de strategische beleggingsmix zoals weergegeven in het beleggingsplan van het fonds waarbij wordt gehouden met het streven naar een afdekking van het renterisico ten opzichte van de verplichtingen voor 70% op basis van marktwaardering.

Kwalitatieve aspecten

Conform de uitgevoerde risicoanalyse is het kwalitatieve aspect dat het hier om een gesloten fonds met een relatief oude populatie gaat van belang voor het fonds om te komen tot de betreffende risicohouding. Theoretisch past hier een beperktere risicobereidheid bij, omdat jonge deelnemers veel verdien capaciteit beschikken om tegenvallers op te vangen.

Kwantitatieve aspecten

De basis voor de kwantitatieve aspecten vormt de ALM-studie. De ALM-studie richt zich op een lange termijn beleggingsbeleid dat past bij de afgesproken doelstellingen rondom grootheden als kortingen, kortingskansen en mate van toeslagverlening. Om de gevolgen van het beleggingsbeleid inzichtelijk te maken zijn onder meerdere stress-scenario's analyses uitgevoerd omtrent de volgende grootheden:

- Verwachting en spreiding van de bijstortingen van de werkgever
- Toeslagresultaten na 15 jaar

Conform de kwalitatieve aspecten is naar aanleiding van bovenstaande ALM-analyses een lange termijn beleggingsbeleid tot stand gekomen dat een relatief laag risicoprofiel kent. Een verdere vertaalslag van de beleidsuitgangspunten en kwalitatieve en kwantitatieve aspecten komt tot uitdrukking in de korte en lange termijn risicohouding van het fonds.

Korte termijn risicohouding

De korte termijn risicohouding is vertaald in een strategische beleggingsportefeuille met bandbreedtes. Dit geldt ook voor de afdekking van het renterisico. Op hoofdlijnen ziet de strategische beleggingsportefeuille van het fonds als volgt uit:

– matching portefeuille	62%
– return portefeuille	35%
– return portefeuille illiquide	3%
Mate van renteafdekking	70%

De korte termijn risicohouding kan gemeten worden aan de hand van de vereiste dekkingsgraad. Indien de vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke beleggingsmix substantieel afwijkt van de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische beleggingsmix, is dit een eerste indicatie dat het gevoerde beleggingsbeleid niet in lijn is met het beoogde strategische beleggingsbeleid.

Lange termijn risicohouding

De lange termijn risicohouding komt tot uitdrukking in de jaarlijks terugkerende haalbaarheidstoets. De belangrijkste uitkomst waarnaar gekeken wordt in de haalbaarheidstoets is het pensioenresultaat. Het pensioenresultaat is een maatstaf voor koopkrachtbehoud. Conform de risicobereidheid van het fonds heeft het bestuur een pensioenresultaat en ondergrenzen vanuit verschillende scenario's gedefinieerd die aansluiten op de lange termijn risicohouding van het fonds. Het pensioenresultaat en ondergrenzen zijn door het bestuur vastgesteld en vastgelegd in de ABTN vanuit de volgende drie situaties:

- de situatie dat het fonds precies beschikt over het vereist eigen vermogen
- de situatie dat het fonds precies beschikt over de feitelijke dekkingsgraad
- de situatie van een slechtweersscenario van de feitelijke dekkingsgraad

In 2015 heeft het fonds voor het eerst voldaan aan deze wettelijke verplichting middels de aanvangshaalbaarheidstoets. Dit heeft geleid tot een pensioenresultaat van 99% vanuit de situatie dat aan de feitelijke dekkingsgraad wordt voldaan. Tevens is middels de aanvangshaalbaarheidstoets getoetst dat het premiebeleid realistisch en haalbaar is.

Continue afstemming

De risicohouding evenals de uitkomsten van de korte en lange termijn risicohouding zijn vastgelegd en afgestemd met sociale partners en het verantwoordingsorgaan. Daar de korte en lange termijn risicohouding jaarlijks terugkerende exercities zijn, vindt continue monitoring en afstemming plaats tussen het fonds en voornoemde belanghebbenden. Indien het fonds een beleid voert dat niet strookt met de gedefinieerde doelstellingen zal het fonds in overleg treden en verantwoording afleggen.

Financiële risico's

Het risicomodel van DNB kent voor een aantal risicocategorieën vastgestelde scenario's ('schokken'). De hoofdletter 'S', aangevuld met een nummer achter een aantal risicocategorieën, vertegenwoordigt de code die DNB in het risicomodel voor de desbetreffende risicocategorie hanteert. Bij de berekening van het vereist eigen vermogen (buffers) past het pensioenfonds de standaardmethode toe op basis van de zogenaamde wortel formule (S1 t/m S8 en S10), aangevuld met een inschatting voor het liquiditeitsrisico, concentratierisico en het risico van leverage.

Het vereist vermogen wordt berekend op basis van zowel de feitelijke als de strategische beleggingsmix. Onder het nieuwe FTK zijn de voorschriften voor de berekening van het vereist eigen vermogen aangescherpt en wordt getoetst op basis van het vereist eigen vermogen gebaseerd op de strategische verdeling.

De financiële risico's worden in de jaarrekening beschreven en in kwantitatieve termen behandeld. Met name wordt ingegaan op de ontwikkelingen op de financiële markten (zakelijke waarden risico, valutarisico, actief beheer risico, matching risico,

liquiditeits- en kasstroomrisico, kredietrisico), de renteontwikkeling en de ontwikkelingen met betrekking tot de levensverwachting (verzekeringstechnische risico's).

Hieronder volgt een verdere uitleg over de financiële risico's voor het fonds

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichhouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor eventuele toeslagverlening over de opgebouwde aanspraken en ingegane pensioenen. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

Het solvabiliteitsrisico bestaat uit de volgende risicocategorieën:

- renterisico (S1);
- zakelijkwaardenrisico (S2);
- valutarisico (S3);
- grondstoffenrisico (S4);
- kredietrisico (S5);
- verzekeringstechnisch risico (S6);
- liquiditeitsrisico (S7);
- concentratierisico (S8);
- actief beheer risico (S10).

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente. Maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de duration. De duration is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren van de kasstromen. Ten opzichte van voorgaande boekjaren stijgt de duration van de verschillende beleggingen en de pensioenverplichtingen als gevolg van de gedaalde rente. Daarnaast wordt de stijging van de duration van de vastrentende waarden (na derivaten) verklaard door het anders meenemen van de notionals van de derivaten. De berekening van de duration van de vastrentende waarden na derivaten is in lijn met de handreiking die DNB hieromtrent heeft gedaan voor de kwartaalstaten zoals die vanaf 2015 gaan gelden.

	31-12-2015	31-12-2014	31-12-2013
Duration van de vastrentende waarden (voor derivaten)	9,4	8,8	7,3
Duration van de vastrentende waarden (na derivaten)	17,0	16,1	9,7
Duration van de (nominale) pensioenverplichtingen	15,9	15,5	14,1

Ook de omvang van de vastrentende beleggingen ten opzichte van de verplichtingen is bepalend voor het renterisico. Indien op balansdatum de duration van de beleggingen aanzienlijk korter is dan de duration van de verplichtingen is er sprake van een zogenaamde 'duration-mismatch'. Bij een rentestijging zal de waarde van beleggingen minder snel dalen dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentetermijnstructuur), met als gevolg dat de dekkingsgraad zal stijgen. Voor het fonds geldt dat bij een rentedaling de waarde van de beleggingen minder snel stijgt dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Om de aanwezige mismatch te beperken, hanteert het fonds het beleid het renterisico middels derivaten gedeeltelijk (voor 70%) af te dekken (met een bandbreedte van 65% tot 75%).

Zakelijkwaardenrisico (S2)

De waarden van aandelen en onroerend goed zijn onderhevig aan marktfluctuaties. Fondsen die een deel van hun vermogen in dergelijke zakelijke waarden hebben belegd, lopen hierdoor (prijs)risico. De hiervoor bedoelde fluctuaties hebben altijd direct invloed op het beleggingsresultaat, omdat alle beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde, waarbij waardewijzigingen onmiddellijk worden verwerkt in het saldo van baten en lasten. Spreiding binnen de portefeuille (diversificatie) kan het risico dempen. Het risico kan ook afgedekt worden door gebruik te maken van afgeleide financiële instrumenten (derivaten), zoals opties en futures. Het fonds heeft strategisch 29% belegd in zakelijke waarden, verdeeld over vastgoed (3%) en aandelen (26%). De aandelenportefeuille is gespreid over verschillende regio's: Amerika, Europa, Azië en opkomende markten. Er worden geen derivaten gebruikt om de risico's verder af te dekken.

Valutarisico (S3)

Valutarisico betreft het risico dat de waarde van de beleggingen in vreemde valuta verslechtert als gevolg van veranderingen van vreemde valutakoersen. De kans dat de wisselkoers van vreemde valuta verslechtert ten opzichte van de euro betekent een risico voor een pensioenfonds omdat verplichtingen veelal in euro luiden en bezittingen (deels) in vreemde valuta. Dit risico is van belang voor zowel directe posities in een valuta, als voor beleggingen die gewaardeerd zijn in een andere valuta. Het beleid van het pensioenfonds is om het valutarisico (gedeeltelijk) af te dekken. In de beleggingsrichtlijnen is opgenomen dat, voor wat betreft de beleggingen in aandelen, het valutarisico van de US-dollar, het Engelse pond en de Japanse yen voor 75% wordt afgedekt. Eind 2015 wordt voor 38,0% (2014: 30,3%) van de beleggingsportefeuille belegd buiten de eurozone.

Grondstoffenrisico (S4)

Fondsen die beleggen in grondstoffen (commodities) lopen het risico dat de waarde van deze beleggingen daalt. Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en hoeft daarom geen buffers hiervoor aan te houden.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen, waarop het fonds vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer gedacht worden aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee 'over the counter'(OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars. Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen, waarmee het fonds transacties is aangegaan, niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten, waardoor het fonds financiële verliezen lijdt. Het kredietrisico wordt gemeten aan de hand van absolute schokken die oplopen naarmate de rating van het betreffende vastrentende waarde product afneemt.

Een aantal zaken reduceren het kredietrisico:

- kredietrisico obligatieleningen: er wordt belegd in gespreide portefeuilles;
- kredietrisico OTC-derivaten: op wekelijkse basis vindt er uitwisseling van onderpand plaats met de tegenpartijen van OTC-derivaten.

Verzekeringstechnisch risico (S6)

De verzekeringstechnische risico's zijn het langlevens-, overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico. Het belangrijkste actuariële risico is het langlevensrisico (het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen). Als gevolg hiervan is de pensioenvermogensopbouw niet toereikend voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van de Prognose tafel AG2014-met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen. Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schadereserve'). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke lasten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Met ingang van 1 januari 2013 heeft het fonds een risicoverzekering voor arbeidsongeschiktheids- en overlijdensrisico afgesloten.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities, rekening houdend met directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

De volgende zaken zijn van belang met betrekking tot het liquiditeitsrisico:

- de uitgaande uitkeringen overtreffen het niveau van de premies, en
- ultimo 2015 zijn er voldoende obligaties die onmiddellijk te gelde kunnen worden gemaakt om een eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

Circa 1% van de portefeuille is belegd in het CBRE Eurosiris fonds (vastgoed). Deze belegging is niet op korte termijn liquide te maken.

Concentratierisico (S8)

Grote posten binnen de beleggingsportefeuille zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van leningen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico. In beginsel wordt alleen een concentratierisico aangehouden indien er binnen de vastrentende waarden portefeuille landenconcentraties zijn die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaken en daarnaast een rating krijgen van S&P die slechter dan AAA is. Deze posten zijn opgenomen in risicoparagraaf in de jaarrekening.

Actief beheer risico (S10)

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Volgens het standaardmodel dient in beginsel alleen een buffer voor actief beheer risico becijferd te worden voor aandelen indien de tracking error van de aandelenbeleggingen groter dan 1% is. De tracking error meet in hoeverre de aandelenmanager zich actief positioneert ten opzichte van de gekozen benchmark. Bij de berekening van het actief beheer risico dient eveneens rekening gehouden te worden met de total expense ratio (T.E.R) van de aandelenbeleggingen.

Inflatierisico

Het pensioenfonds kent een voorwaardelijk toeslagenbeleid en communiceert dit beleid, conform wettelijke voorgeschreven formuleringen, naar alle deelnemers, slapers en gepensioneerden. Door die communicatie is de kans zeer gering dat verwachtingen worden gewekt en juridische claims moeten worden gehonoreerd. Aangetoond is dat het toeslagenbeleid, ook in financieel mindere tijden, consequent wordt uitgevoerd.

Niet-financiële risico's

Sponsorrisico

Het pensioenfonds heeft een directe economische en contractuele band met de werkgever als sponsor van het pensioenfonds. Deze afhankelijkheid vertaalt zich in risico's voor het pensioenfonds, de zogenaamde sponsorrisico's. Voorbeelden van sponsorrisico's zijn onder meer: faillissementsrisico, betalingsonmacht van de sponsor veroorzaakt door negatieve ontwikkelingen bij de sponsor, financieringsrisico, beëindiging van de relatie met de sponsor en belangenverstremgeling tussen het pensioenfonds en de sponsor. Het bestuur is zich ervan bewust dat het fonds voor de financiering van de pensioenregelingen grotendeels afhankelijk is van bijdragen van de werkgever en derhalve van de bedrijfsresultaten van de onderliggende onderneming die zijn commerciële activiteiten ontplooit in de tabaksindustrie.

Omgevingsrisico

Hieronder worden risico's verstaan als gevolg van externe veranderingen. Gedacht kan worden aan veranderingen in de maatschappelijke wens om duurzaam te beleggen. Ook het niet naar behoren functioneren van mondiale financiële systemen (de internationale markten), waardoor bijvoorbeeld beleggingen niet langer verhandelbaar zijn en zelf, al dan niet tijdelijk, hun waarde verliezen, kan als een risico worden beschouwd. Het bestuur acht dit soort risico's voor het fonds niet beheersbaar.

Operationele risico's

Het operationeel risico is het risico op verlies als resultaat van inadequate of foutieve interne processen, mensen en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen. Operationele risico's hebben een negatieve impact op een goede uitvoering van de pensioenregeling. Voor deze operationele risico's geldt wel dat een verregaande reductie onevenredig veel inspanning en kosten met zich mee kan brengen. Het bestuur heeft de operationele risico's beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties, die bij de uitvoering betrokken zijn, op de gebieden zoals interne organisatie, procedure, processen en controles en kwaliteit van de geautomatiseerde systemen. Deze kwaliteitseisen worden periodiek door het bestuur getoetst.

De operationele uitvoering geschiedt door AZL. Door AZL is een ISAE3402 rapportage afgegeven. Hiermee toont AZL aan het pensioenfonds én aan de accountant van het pensioenfonds aan dat de uitvoering van de in de rapportage vermelde processen 'in control' is. Ook de fiduciair vermogensbeheerder NNIP heeft een ISAE3402 rapportage afgegeven. De ISAE3402 rapportages van beide partijen worden jaarlijks in het bestuur behandeld. Het bestuur is op grond hiervan van oordeel van de operationele risico's voldoende worden beheerst. Zie hierover ook de uitbestedingsrisico's.

Uitbestedingsrisico's

Het bestuur heeft onder behoud van zijn verantwoordelijkheden een aantal werkzaamheden structureel uitbesteed. De uitbesteding van werkzaamheden aan een derde partij heeft tot gevolg dat het bestuur geen directe gezagsverhouding heeft met de personen die bij de derde partij feitelijk en dagelijks zijn belast met de uitvoering van die werkzaamheden. Het bestuur heeft daardoor geen rechtstreeks zicht op en voert geen directe controle uit op administratieve processen, zoals uitbetaling van pensioenen, pensioenberekeningen e.d.

Het bestuur erkent daarnaast dat aan de uitbesteding het risico is verbonden van discontinuïteit van de dienstverlening door AZL. Bij alle uitbestedingsactiviteiten conformeert het fonds zich volledig aan de regelgeving van DNB op het gebied van uitbesteding. Het fonds beschikt voor iedere extern uit te voeren activiteit over een uitbestedingsovereenkomst die voldoet aan artikel 34 van de PW. In voorkomende gevallen worden met de uitvoerende organisatie nadere afspraken omtrent procedures, processen, informatieverstopping en te leveren diensten vastgelegd in een Service Level Agreement (SLA). In een SLA worden ten minste ook afspraken vastgelegd over de administratieve organisatie, de autorisatie en procuratiestelsels en de interne controle van de uitvoerende organisatie. AZL rapport op kwartaalbasis over het pensioenbeheer en het voldoen aan de SLA-normen.

Om aan de behoefte van het bestuur aan zekerheid en daarmee kwaliteitsgaranties tegemoet te komen heeft AZL er enkele jaren geleden voor gekozen om gecertificeerd te worden middels een ISAE3402-rapportage.

De ISAE3402-rapportage bestaat uit een type I en een type II verklaring. Hier worden alleen processen beschreven welke de financiële verantwoording raken.

Ook voor 2015 heeft AZL een ISAE3402 type II rapportage en geeft de directie wederom een In Control Statement af. Het overleggen van de ISAE3402-rapportage komt tevens tegemoet aan de Beleidsregel 'Uitbesteding Pensioenfondsen' waarin DNB heeft vastgesteld dat een pensioenfonds dat zijn administratie uitbesteedt aan een uitvoerder verantwoordelijk is en blijft voor een juiste administratie. Voor de meeste relevante processen is een beschrijving van de AO/IC opgesteld, die heeft geleid tot een beschrijving van de beheersingsmaatregelen voor de betreffende processen.

Met NNIP is een fiduciair vermogensbeheerovereenkomst afgesloten. In deze overeenkomst zijn onder meer afspraken gemaakt over periodieke rapportages en verantwoording aan het bestuur over uitgevoerde werkzaamheden en zijn zogenoemde service level agreements (SLA's) opgenomen. Binnen het door het bestuur vastgestelde beleidsmatige kader wordt door NNIP uitvoering gegeven aan het beleggingsbeleid. Daarnaast heeft NNIP een adviserende en beleidsvoorbereidende rol richting de BCV en het bestuur. NNIP heeft een zogenaamd Integrated Control Framework (ICF) geïmplementeerd. Dit ICF beschrijft alle relevante bedrijfsprocessen met de daarbij behorende risico's en beheersingsmaatregelen die de risico's mitigeren. Een van de uitkomsten van het ICF is het ISAE 3402 rapport welke jaarlijks wordt uitgegeven. Voor 2015 heeft NNIP opnieuw een ISAE 3402 type II rapportage opgesteld. Deze rapportage is aan het bestuur beschikbaar gesteld. Voorts wordt het bestuur door middel van periodieke rapportages van zowel de uitvoeringsorganisatie alsmede van externe adviseurs in staat gesteld de risico's en fondssituatie goed te monitoren.

IT-risico

De informatietechnologie is een belangrijke risicocategorie voor pensioenfondsen. Omdat SNP de pensioenadministratie, het vermogensbeheer en de financiële administratie heeft uitbesteed, is dit risico tot een uitbestedingsrisico geworden.

Integriteitsrisico

DNB verstaat hieronder het risico dat de integriteit van het pensioenfonds dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers dan wel van de leiding, een en ander in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door het fonds opgestelde normen. Bij de beheersing van dit risico kan gedacht worden aan onder meer de gedragscode, incidentenregeling en klokkenluidersregeling en procesmatige waarborgen. SNP heeft een gedragscode en een compliancebeleid. Beide zijn een wettelijke verplichting. In het verslagjaar zijn tevens een incidentenregeling en klokkenluidersregeling vastgesteld.

Het bestuur heeft, op basis van een eis van DNB, in het verslagjaar een integriteitsrisicoanalyse uitgevoerd. De integriteitsrisico's zijn geanalyseerd en het bruto-risico is per risico ingeschat. Voorts zijn de beheersmaatregelen geïnventariseerd, hetgeen tot een kwantificering van het netto-risico per integriteitsrisico heeft geleid. De uitkomsten zijn vastgelegd in een beleidsdocument. Het bestuur zal periodiek beoordelen of de analyse nog actueel en adequaat is en of eventuele aanvullende maatregelen of acties moeten worden genomen.

Juridische risico's

Een pensioenfonds loopt het risico in rechte aangesproken te worden. Ten einde dit risico te beperken kan het fonds maatregelen treffen. Eén risico is dat de fondsstukken niet voldoen aan de wettelijke bepalingen. Een ander risico is dat men als fondsbestuurder in persoon kan worden aangesproken. Een derde risico betreft het niet in voldoende mate vorm geven aan consistent beleid; dit maakt het fonds kwetsbaar indien het hierop wordt aangesproken. Een vierde risico betreft het niet of onduidelijk communiceren naar partijen. Een vijfde risico betreft aansprakelijkheid door het niet of niet goed uitvoeren door partijen die het fonds heeft ingehuurd.

Met betrekking tot bovengenoemde risico's heeft het bestuur de volgende maatregelen genomen:

1. Het fonds heeft AZL als bestuursadviseur aangesteld. AZL toetst bij wetswijzigingen de fondsstukken en stelt waar nodig wijzigingen voor aan het bestuur.
2. Statutair is vastgelegd dat het fonds de aansprakelijkheid voor geleden schade van het bestuur of individuele bestuursleden overneemt. Hierop wordt een uitzondering gemaakt indien sprake is van opzet of grove schuld, de bestuurder persoonlijk winst of voordeel heeft behaald en de schade voortvloeit uit een misdrijf.
3. Het fonds ziet erop toe dat besluitvorming consistent en goed gedocumenteerd plaatsvindt. Deze documentatie zorgt ervoor dat ook derden de inhoud en werking van dit beleid kunnen volgen.
4. Het fonds werkt volgens een communicatieplan. Dit plan bewaakt de wettelijk verplichte communicatiemomenten.
5. Met alle ingehuurd partijen zijn contractuele afspraken gemaakt. Partijen dienen regelmatig te rapporteren over het wel of niet voldoen aan de gemaakte afspraken.

Jaarlijks vinden er controles plaats door actuaire en accountant. Materiële onvolkomenheden worden door hen gerapporteerd. In het algemeen draagt het bestuur er zorg voor dat zij voldoende kennis en kunde bezit om haar verantwoordelijkheid te kunnen dragen. De opsomming van risico's is overigens niet limitatief maar de juiste afdekking van deze risico's geeft wel een indicatie over de juridische weerbaarheid van het pensioenfonds.

Verzekerdenbestand

	Actieve deelnemers ¹⁾	Gewezen deelnemers	Pensioen-gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2014	294	437	663	1.394
Mutaties door:				
Ontslag met premievrije aanspraak	-14	14	0	0
Waardeoverdracht	0	-3	0	-3
Ingang pensioen	-19	-1	68	48
Overlijden	0	-2	-33	-35
Afkoop	0	0	-2	-2
Andere oorzaken	0	-36	6	-30
Mutaties per saldo	-33	-28	39	-22
Stand per 31 december 2015	261	409	702	1.372

Specificatie pensioengerechtigden

	2015	2014
Ouderdomspensioen	498	467
Nabestaandenpensioen	199	191
Wezenpensioen	5	5
Totaal	702	663

1) Inclusief arbeidsongeschikten.

Beleggingen

Beleggingen – Algemeen

Terugblik

Economie

De groei van de wereldeconomie bedroeg in 2015 2,9%, na een groei van 3,1% in 2014. Deze min of meer stabiele groei trad op tegen de achtergrond van uiteenlopende ontwikkelingen. In de ontwikkelde landen nam de groei toe van 1,5% in 2014 naar circa 1,9%. Het groeitempo in de opkomende landen nam af van 5,1% in 2014 naar 4,1% vorig jaar. De wereldwijde inflatie stabiliseerde in 2015 op een laag niveau, als gevolg van onbenutte capaciteit en aanzienlijk lagere grondstoffenprijzen.

Het voorzichtige herstel in de ontwikkelde landen zette door dankzij een veerkrachtige private sector. De consumptie en de huizenmarkt profiteerden in deze regio van de aantrekkende arbeidsmarkt, de lage energieprijzen en een accommoderend monetair beleid. De export en de industriële productie vertraagden in vele landen vanwege de zwakkere buitenlandse vraag.

De groei in de opkomende markten zwakte voor het vijfde jaar op rij af. Debet hieraan waren een tragere groei in China, dalende grondstoffenprijzen, lage winstmarges, hoge schulden in de private sector, het uitblijven van politieke hervormingen en kapitaaluitstroom. In de opkomende markten was de verslechtering vooral zichtbaar in de grondstoffen-producerende landen, zoals Brazilië en Rusland. De vertraging in China zette door. Meer bedrijvigheid in de dienstensector en een sterke consumptie wisten de structurele zwakte in de industriële sector en in de investeringen slechts deels te compenseren. India was van de opkomende markten één van de weinige positieve uitzonderingen.

Het aanbodoverschot van olie in de wereld zorgde in 2015 andermaal voor een sterke daling van de olieprijs. Na de forse daling van de olieprijs in 2014 van 66%, daalde de prijs van een vat Brent-olie in 2015 tot onder de \$40, een daling van 30%. De daling van de olieprijs was goed voor de groei in een groot aantal olie-importerende landen, maar nadelig voor de bedrijvigheid in olieproducerende landen.

De lage wereldwijde groei, lage inflatie en hoge volatiliteit van de financiële markten droegen bij aan een klimaat van laag blijvende rentes. De Amerikaanse Federal Reserve verhoogde de rente in december voor het eerst in ruim negen jaar, op basis van meer vertrouwen in de groei- en inflatievooruitzichten voor de VS. De ECB kwam in maart 2015 met een opkoopprogramma voor vooral staatsobligaties. In december werd het programma verlengd en uitgebreid. De ECB gaf aan actie te blijven ondernemen totdat de inflatie weer ongeveer 2% bedraagt. De Japanse centrale bank kwam ook met een opkoopprogramma om de inflatie structureel te verhogen. De centrale banken van China en India verlaagden de rente in 2015 meerdere keren om de economische vertraging bij een dalende inflatie tegen te gaan.

Politiek

Politiek gezien was 2015 een bewogen jaar. Op 25 januari koos Griekenland Alexis Tsipras van de linkse anti-bezuinigingspartij Syriza als nieuwe premier. De nieuwe regering probeerde met de schuldeisers opnieuw te onderhandelen over de Griekse schuld en benodigde hervormingen. Dit leidde in juni tot grote spanningen met haar Europese partners. Ook in Italië en Spanje behaalden de oppositiepartijen stevige winsten in de regionale verkiezingen. Bij de Britse Lagerhuisverkiezingen van 7 mei won de Conservatieve Partij van premier David Cameron overtuigend.

Net toen de Griekse schuldencrisis naar de achtergrond verdween, kreeg Europa in de zomer te maken met een vluchtelingencrisis als gevolg van een onverwachte stijging van het aantal asielzoekers uit Syrië en Irak. Tegen het eind van het jaar leidden terreuraanslagen in onder meer Egypte (een bom in een Russisch vliegtuig) en Parijs (130 doden) tot grotere veiligheidszorgen en een wijdverspreide

zoektocht naar terroristen in Europa. De Franse president François Hollande riep op tot een 'grote coalitie' in de oorlog tegen IS en startte met luchtaanvallen in Syrië.

Financiële markten

Niet alleen politiek, maar ook voor beleggers was 2015 een onrustig jaar. De volatiliteit nam toe door zorgen over de richting van het monetaire beleid in de VS, de vertraging in China, de Griekse crisis, de vluchtelingenstroom in Europa, de Britse verkiezingen, de minidevaluatie in China in de zomer, het gewapende conflict in Syrië en de terreuraanslagen in Parijs. De scherpe daling van de olie- en grondstoffenprijzen had op zijn beurt weerslag op producenten en zorgde op de financiële markten voor risicoaversie en beweeglijke koersen.

De rendementen van de verschillende beleggingscategorieën werden sterk beïnvloed door schommelingen op de valutamarkten. De euro verloor 10% versus de dollar, 5% ten opzichte van het pond en 9% versus de yen. De dollar steeg ook sterk ten opzichte van de valuta's van grondstoffen-producerende landen en van de meeste opkomende landen.

Daarnaast was het een beweeglijk jaar voor aandelen. Eurobeleggers behaalden in 2015 niettemin een rendement op wereldwijde aandelen van 10%, na stijgingen van 16% in 2014 en 14% in 2013. De aandelenwinsten in euro's waren echter vooral het gevolg van de zwakke euro ten opzichte van de Amerikaanse dollar. In dollars gemeten daalden aandelen met 1% in 2015.

De Europese markten deden het in 2015 over het algemeen goed, gesteund door een sterke winst- en dividendgroei, een toenemend ondernemersvertrouwen en een accommoderend monetair beleid. Amerikaanse aandelen bewogen zijwaarts, door een negatieve winstgroei, hoge waarderingen en een krappere monetair beleid. Japanse aandelen stegen in 2015 met 22% in euro's. Deze regioprestatie was gedreven door de gunstige combinatie van toenemende bedrijfswinsten, betere waarderingen en een soepel monetair beleid in Japan.

De rentes op langlopende Duitse en Amerikaanse obligaties bleven in 2015 per saldo nagenoeg onveranderd. Zorgen over de mondiale economie en opkoopprogramma's in de eurozone en Japan zorgden voor neerwaartse druk op de rentes, terwijl het sterke economische momentum en de beweging naar normalisatie van de rente in de VS tegenwicht boden. De uiteenlopende vooruitzichten voor het monetaire beleid leidden tot een sterke stijging van het verschil tussen de korte rentes in de VS en de eurozone. Staatsleningen uit de periferie van de eurozone deden het beter dan Duitse Bunds. Deze landen profiteerden van de overeenkomst in de zomer tussen Griekenland en haar schuldeisers, sterke economische cijfers en de verwachting van meer ECB-opakopen.

Grondstoffen hadden zwaar te lijden van de verwachte hogere rentes in de VS, de structurele afname van de vraag en het wereldwijde overaanbod. De olieprijs werd gedrukt door de lagere vraag en het uitblijven van productiebeperkingen. De Bloomberg Commodity Spot-index behaalde een jaarrendement van -16% in euro's.

Aandelenindices ¹⁾	2015
MSCI World	10,4%
MSCI US	12,9%
MSCI Europe	8,8%
MSCI Japan	22,4%
MSCI Emerging Markets	-4,9%
MSCI Developed Asia ex Japan	2,1%

1) total return indices (in euro)

Bron: Thomson Reuters Datastream, NN IP (31/12/2015)

Vooruitzichten

Economie

In 2016 zet het voorzichtige herstel van de economische groei van de laatste jaren naar verwachting door. Dit vertaalt zich in een gematigde economische groei, vergelijkbaar met die in 2015.

Naar verwachting stabiliseert het economische momentum in opkomende markten in 2016 en zal de binnenlandse vraag in de ontwikkelde economieën verder herstellen. De groei in de ontwikkelde markten profiteert daarbij van een sterkere mondiale consumptie, gedreven door een sterke daling van de olieprijs en verbeterde arbeidsmarkten. Centrale banken kunnen door de lage inflatie wereldwijd een soepel beleid blijven voeren. De inflatie zal in 2016 daardoor waarschijnlijk gaan stijgen.

Vanwege de hoge schulden blijft China een groot risico voor de wereldeconomie. Een risico is dat de groeifzwakking in de opkomende landen doorzet. Voor een duurzame groei in deze regio zijn hervormingen nodig. Ook een verdere normalisatie van het monetaire beleid in de VS kan aanleiding geven tot volatiliteit op de mondiale kapitaalmarkten. Verder zijn er geopolitieke risico's. Naast de spanningen rond vluchtelingen en de Amerikaanse presidentsverkiezingen is er het EU-referendum in het VK voor eind 2017.

Financiële markten

Vanwege de grote onzekerheden rond het basisscenario van voorzichtig herstel, blijft de volatiliteit op financiële markten in 2016 naar verwachting hoog.

De rente zal, ingegeven door gematigde inflatieverwachtingen en monetaire opkoopprogramma's laag blijven. Bij een verdere economisch herstel en verdere renteverhogingen in de VS is in de komende paar jaar een geleidelijke rentestijging te verwachten. Het per saldo soepel blijvende monetaire beleid kan voor spread producten zoals credits, high yield en Emerging markets debt leiden tot een instroom van beleggers die op zoek zijn naar rendement. Zwakke grondstoffenprijzen, de hoge schuldposities binnen opkomende landen en een beperkte liquiditeit van spread producten vormen daarbij wel beperkende factoren.

De vooruitzichten voor aandelen zijn in een omgeving met een bescheiden cyclisch herstel en lage rentes per saldo positief, vooral voor bedrijven in Europa en Japan. Amerikaanse bedrijven krijgen te maken met een toenemende kostendruk als gevolg van stijgende lonen en een sterkere dollar.

Beleggingen fondsspecifiek

De portefeuille van het pensioenfonds is onderverdeeld in een zogenaamde matching en return portefeuille. De matchingportefeuille heeft als doel een bepaald gedeelte van het rendement van de Voorziening Pensioen Verplichting (VPV) te matchen. Deze portefeuille bestaat uitsluitend uit vastrentende waarden als staatsobligaties, bedrijfsobligaties met hoge kredietwaardigheid, en rentederivaten. De return portefeuille belegt in obligaties van opkomende landen, bedrijfsobligaties met een lage kredietwaardigheid, aandelen en vastgoed.

Absoluut rendement

De totale portefeuille heeft over 2015 een rendement behaald van 0,7%. Het rendement op de matching portefeuille was vanwege een kleine rentestijging negatief (-0,9%). Het rendement op de return portefeuille was met 2,7% gematigd positief. Achter deze ontwikkeling in de return portefeuille gaat een uiteenlopende ontwikkeling schuil. Op de vastrentende waarden Emerging markets debt en high yield werd een negatief rendement behaald (-4,5%). Deze beleggingen ondervinden vooral hinder van de dalende olieprijs en de groeifzwakking in opkomende landen.

Binnen de return portefeuille zorgden aandelen met een rendement van 10,1% voor de grootste positieve bijdrage aan het totale rendement. Het aandelenrendement werd hierbij nog beperkt door een negatief rendement op aandelen opkomende markten

(-3,9%). In een omgeving met een voorzichtig economisch herstel en stimulerend monetair beleid werden naast het rendement van 8,6% op Europese aandelen vooral op Amerikaanse aandelen (+12,7%) en Japanse aandelen (+21,6%) in 2015 hoge rendementen behaald. Deze rendementen worden evenwel positief vertekend door een valuta-effect. De ECB houdt de komende jaar de rente nog dicht bij 0% terwijl de Amerikaanse centrale bank in 2015 de eerste stap zette naar een normalisatie van de rente. Dit zorgde via een zwakkere Euro voor een negatieve bijdrage van de valuta-afdekking aan het rendement van 3,8%.

Relatief rendement

Het portefeuilleresultaat van 0,7% was in 2015 circa 20 basispunten beter dan het rendement op de benchmark (0,5%). Dit resultaat werd vooral behaald door een betere performance van de matching portefeuille. Binnen de return portefeuille was de relatieve performance op aandelen positief (+0,9%) en op vastrentende waarden negatief (-0,9%). Per saldo was het rendement op de return portefeuille redelijk in lijn met het rendement op de benchmark.

Beleggingsbeleid

Het strategische beleggingsbeleid bleef in 2015 ongewijzigd. Gedurende geheel 2015 bleef de afdekking van het renterisico dicht bij de strategische renteafdekking van 70%. In de portefeuille ontstond een lager gewicht van onroerend goed ten opzichte van de benchmark omdat deze aflopende belegging in 2015 verder werd afgebouwd. Vanwege de relatief goede rendementen op onroerend goed in 2015 droeg de onvermijdelijke onderweging in deze belegging negatief bij aan de resultaten van het tactische beleid. Los van deze effecten werd met het tactische beleid een licht positief resultaat behaald.

Uitsluitingenbeleid

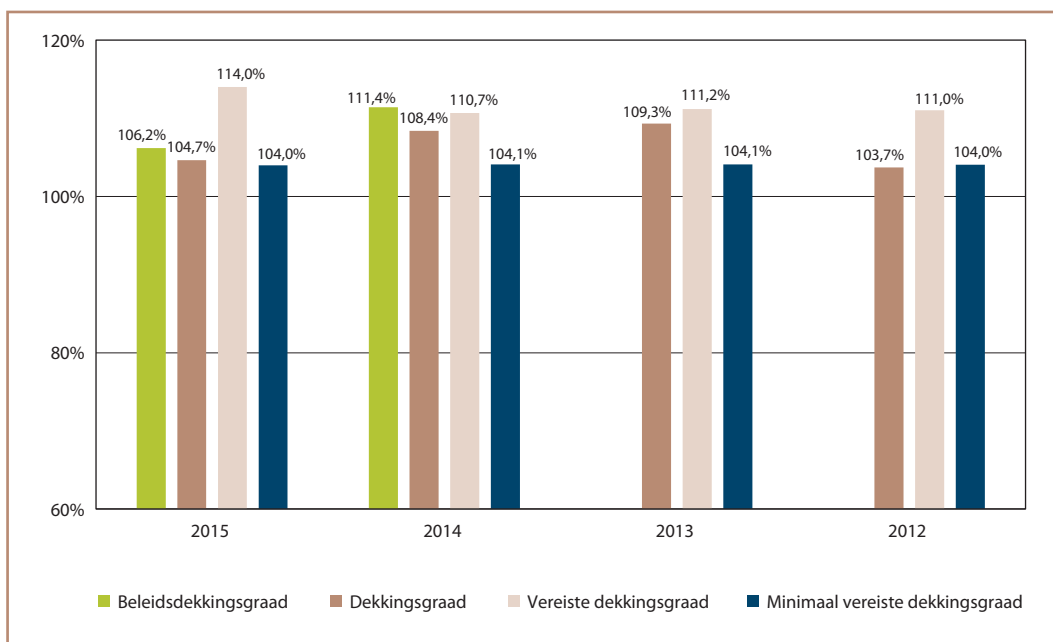
Het uitsluitingenbeleid bleef in 2015 ongewijzigd. Het pensioenfonds heeft belangen in enkele beleggingsfondsen (de Altis multimanager equity fondsen), waarin een actief uitsluitingenbeleid wordt gevoerd op grond van uitgangspunten voor verantwoord beleggen. De gehanteerde uitsluitingscriteria in deze fondsen zijn kernrechten van de mens, ernstige vormen van kinderarbeid, dwangarbeid, zware milieuvervuiling, controversiële wapens, geen vrijheid van vakvereniging, dwangarbeid en betrokkenheid bij corruptie. Eind 2015 stonden voor wat betreft Europa 10 ondernemingen op de uitsluitingslijst, in de Noord Amerika betrof het 21 ondernemingen. Op 1 januari 2013 is nieuwe wetgeving omtrent beleggingen in clustermunie in werking getreden. De beleggingen van het SNP voldoen aan deze wetgeving.

Het bestuur heeft geen eigen stembeleid of beleid ten aanzien van engagement. Wel wordt bij de beleggingen in de Altis Multi Management Fondsen gebruik gemaakt van het beleid van de beheerder van deze fondsen. Op basis van dit beleid wordt tijdens aandeelhoudersvergaderingen stemrecht uitgeoefend bijvoorbeeld op het gebied van (her)benoemingen van bestuurders, de goedkeuring van het beloningsbeleid en wijzigingen van statuten. Het stembeleid is hierbij afgestemd op de regio waarin namens het fonds wordt belegd. Naast het stembeleid wordt door de beheerder ook met bedrijven de dialoog aangegaan. De beheerder van de genoemde fondsen heeft zich bijvoorbeeld aangesloten bij een initiatief waarbij met 20 grote energiebedrijven de dialoog wordt aangegaan over het klimaatbeleid alsook de doelstellingen om de uitstoot van schadelijke stoffen terug te dringen.

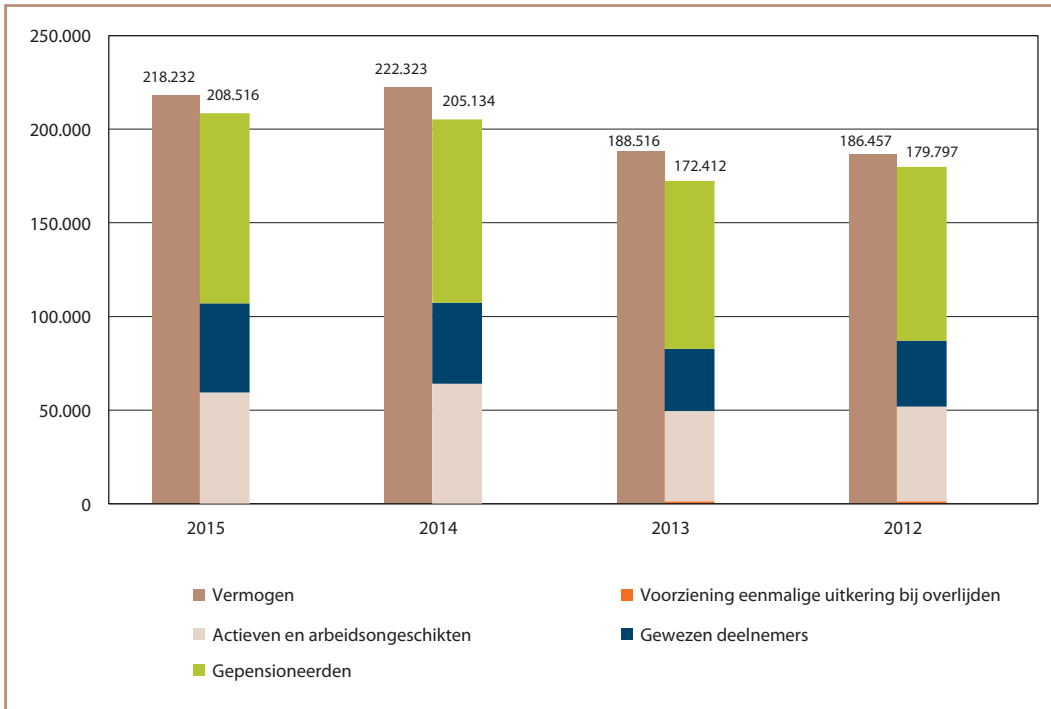
Samenvatting actuariel verslag

Financiële positie

De dekkingsgraad liet over het boekjaar een daling zien van 108,4% ultimo 2014 naar 104,7% ultimo 2015. De beleidsdekkingsgraad van het fonds daalde van 111,4% ultimo 2014 naar 106,2% ultimo 2015. Onderstaande grafiek laat de ontwikkeling van zowel de beleidsdekkingsgraad als de dekkingsgraad zien. De dekkingsgraad is gebaseerd op de technische voorziening waarbij de voorgeschreven rentetermijnstructuur is gebruikt voor de verdiscontering. Er is conform de voorschriften van DNB gebruik gemaakt van de Ultimate Forward Rate (UFR)-methodiek. De beleidsdekkingsgraad is gelijk aan de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad.

De volgende grafiek geeft het vermogen en de technische voorziening(en) weer. Met ingang van 2014 is de voorziening eenmalige uitkering bij overlijden niet meer separaat verantwoord, maar verdeeld over de verschillende groepen deelnemers.

(Minimaal) vereiste financiële positie

De minimaal vereiste dekkinggraad bedraagt 104,0% ultimo 2015.

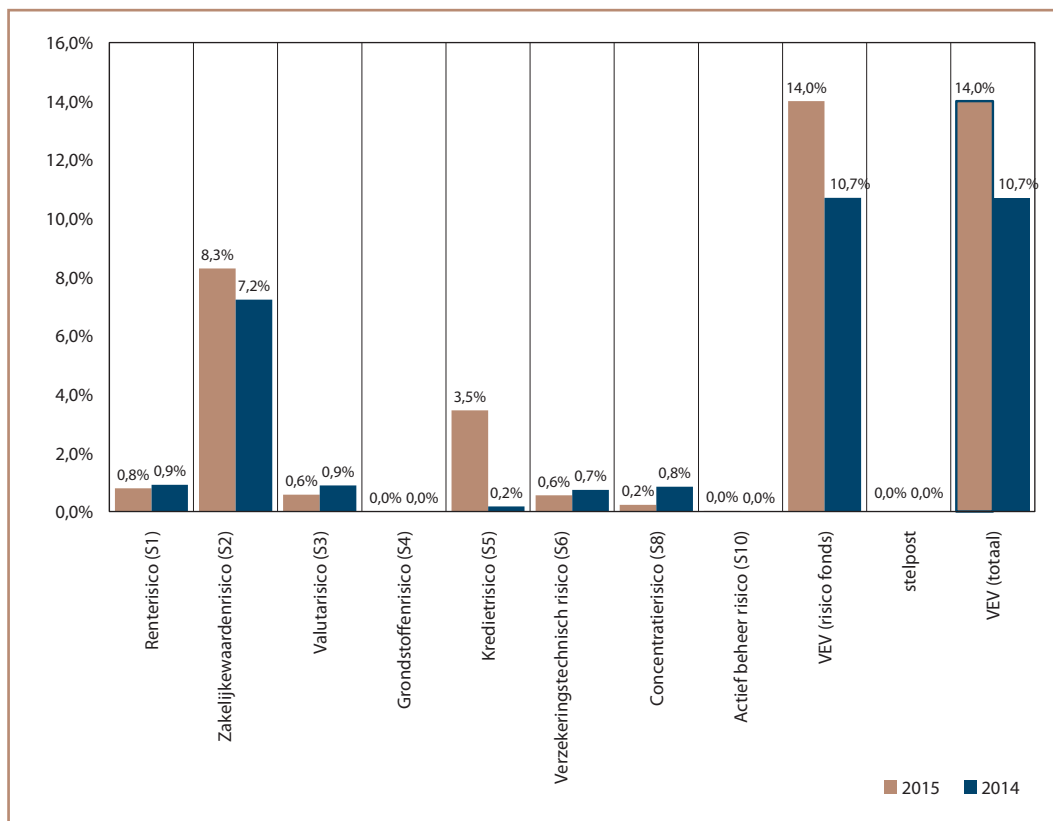
De vereiste dekkinggraad wordt enerzijds vastgesteld op basis van de feitelijke verdeling van de beleggingsportefeuille en anderzijds op basis van de strategische verdeling van de beleggingsportefeuille. Ultimo 2015 bedraagt de vereiste dekkinggraad 114,7% op basis van de feitelijke verdeling van de beleggingsportefeuille en 114,0% op basis van de strategische verdeling van de beleggingsportefeuille.

Voor de toetsing van de financiële positie wordt de beleidsdekkinggraad ter hoogte van 106,2% getoetst aan de vereiste dekkinggraad op basis van de strategische verdeling van de beleggingsportefeuille, ter hoogte van 114,0%.

De volgende grafiek toont voor 2014 en 2015 de risicocomponenten die onderdeel zijn van de toetsing van het fonds. Omdat het fonds geen technische voorziening voor risico deelnemer of herverzekerd deel technische voorziening heeft, is het VEV (risico fonds) gelijk aan het VEV (totaal).

Herstelplan

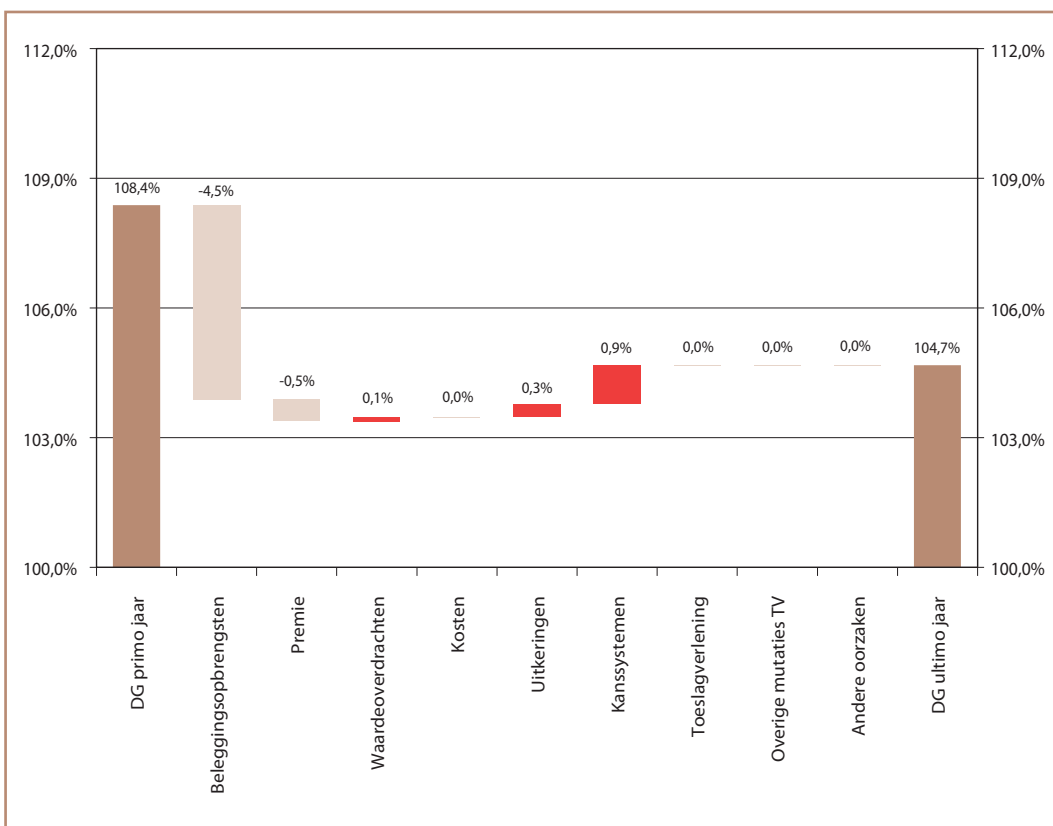
Het fonds heeft in 2015 een herstelplan ingediend bij DNB, waarin wordt aangetoond dat de beleidsdekkinggraad binnen de gekozen hersteltermijn van 10 jaar herstelt tot het niveau van de vereiste dekkinggraad. Dit herstelplan voorzag voor ultimo 2015 een beleidsdekkinggraad van 107,8%, terwijl de werkelijke beleidsdekkinggraad van 106,2% lager is. Het fonds heeft in het eerste kwartaal van 2016 het herstelplan geactualiseerd. Uit deze actualisatie blijkt dat het fonds naar verwachting binnen de gekozen hersteltermijn herstelt naar de vereiste dekkinggraad.

Analyse van het resultaat

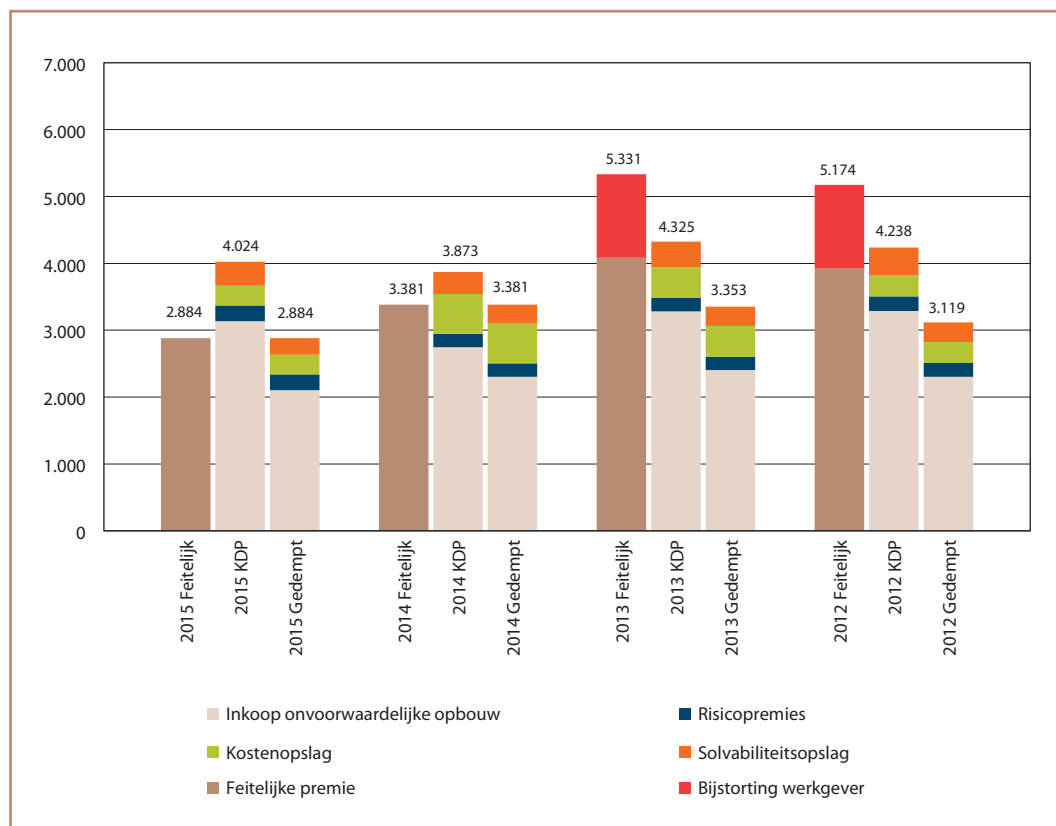
De daling van de dekkingsgraad van 3,7%-punt in 2015 volgt uit het negatieve resultaat van 7.473 in het boekjaar. In 2014 was er een positief resultaat van 1.085. De invloed van het resultaat op de dekkingsgraad is in de volgende grafiek weergegeven en uitgesplitst naar mutatie-oorzaak, waarbij alle procentuele resultaten zijn uitgedrukt in de financiële positie primo boekjaar.

Het effect van het vervallen van de 3-maandsmiddeling voor de gehanteerde rente en de wijziging van de gehanteerde UFR-methodiek zijn in de grafiek verantwoord onder "beleggingsopbrengsten". Het vervallen van de 3-maandsmiddeling droeg voor -4,0%-punt bij aan het verloop van de dekkingsgraad. De wijziging van de gehanteerde UFR-methodiek droeg voor -1,8%-punt bij aan het verloop van de dekkingsgraad.

Kostendekkende premie

De kostendekkende premie over 2015 is vastgesteld conform de actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn). Dit betekent dat de premie is vastgesteld op basis van een gedempt premiebeleid, rekening houdend met een rente van 3,41%. De gedempte kostendekkende premie bedraagt 2.884. De feitelijk betaalde premie is met 2.884 gelijk aan de gedempte kostendekkende premie.

De feitelijk betaalde premie (Feitelijk), de zuivere kostendekkende premie (KDP) en de gedempte kostendekkende premie (Gedempt) worden in onderstaande grafiek weergegeven. Hierbij zijn de zuivere en de gedempte kostendekkende premie gesplitst conform de vereisten uit de Pensioenwet.

Groningen, 24 juni 2016

W.J.L. Smink

Y. Faber

R. Viring

E. Tammens

M.O.R. van Klinken

J. Bolhuis

Verantwoordingsorgaan

Oordeel verantwoordingsorgaan

Oordeel van het verantwoordingsorgaan over het door het bestuur gevoerde beleid en het handelen van het bestuur in 2015

Inleiding

Het bestuur legt jaarlijks verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd en over de naleving van de principes van goed pensioenfondsbestuur zoals bedoeld in het Besluit uitvoering Pensioenwet en de Wet verplichte beroepspensioenregeling van 18 december 2006.

Het verantwoordingsorgaan is op grond van artikel 2, 1e lid, van het reglement van het verantwoordingsorgaan, bevoegd om jaarlijks een oordeel te geven over:

- het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere relevante informatie, waaronder de bevindingen van de visitatie commissie,
- het door het bestuur uitgevoerde beleid in het afgelopen kalenderjaar,
- beleidskeuzes die op de toekomst betrekking hebben,
- de naleving van de principes voor goed fondsbestuur als bedoeld in artikel 33, 2e lid van de Pensioenwet.

Verantwoording

Het verantwoordingsorgaan heeft zich een oordeel kunnen vormen aan de hand van:

- de periodiek verstrekte informatie over de financiële ontwikkeling van het fonds,
- de notulen en rapporten van de bestuursvergaderingen,
- het concept jaarverslag en de concept jaarrekening,
- de concept rapporten van de interne (AZL) en externe actuaris (Towers Watson),
- het concept accountantsverslag pwc,
- het rapport van de visitatie commissie VCHolland

Op vrijdag 27 mei 2016 heeft het bestuur, in een gezamenlijke vergadering met het verantwoordingsorgaan, verantwoording afgelegd over het gevoerde beleid.

Oordeel van het verantwoordingsorgaan

Alle eigen bevindingen, de bevindingen van de actuarissen, accountant en de visitatiecommissie in overweging nemende, oordeelt het verantwoordingsorgaan positief over het handelen van het bestuur inzake het gevoerde beleid, de gemaakte beleidskeuzes en de naleving van principes voor goed pensioenfondsbestuur.

R.A. Schut (voorzitter)
T.A.A. Afman (secretaris,
H.R.D. Drent
H. Stevelmans

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van het oordeel en de conclusie van het verantwoordingsorgaan over haar handelen ten aanzien van het gevoerde beleid en over beleidskeuzes voor de toekomst en kan zich hierin vinden. Het bestuur dankt het verantwoordingsorgaan voor haar werkzaamheden en ziet uit naar de voortzetting van de goede samenwerking in de komende jaren.

Visitatiecommissie

Samenvatting Bevindingen Visitatie 2015

1. Inleiding

Het intern toezicht door middel van visitatie heeft betrekking op het beleid van het bestuur en de algemene gang van zaken bij pensioenfondsen. Een adequate risicobeheersing en een evenwichtige belangenafweging door het bestuur staan daarbij centraal. Het bestuur van de Stichting Pensioenfonds Will Niemeijer (het Fonds) heeft invulling gegeven aan de wettelijk verplichte jaarlijkse visitatie door na advies van het Verantwoordingsorgaan (VO) aan VCHolland de opdracht te verlenen tot de uitvoering van een visitatie in 2016 over het verslagjaar 2015. De onderhavige visitatie is de tweede visitatie in een driejaarscyclus en draagt het karakter van een jaarlijkse visitatie.

De visitatiecommissie voert haar taak uit als is voorgeschreven in artikel 103, artikel 104 lid 8 en artikel 106, leden 2 en 3, Pensioenwet en neemt daarbij de normen 14, 15 en 52 van de Code Pensioenfondsen in acht.

2. Oordeel/Bevindingen

Op grond van de gevoerde gesprekken en de overgelegde documentatie komt de visitatiecommissie tot de conclusie dat het Fonds gedurende 2015 op adequate wijze in control was bij de uitvoering van de haar toevertrouwde opdracht.

a. Follow up vorige visitatie

Het Fonds geeft op systematische wijze opvolging aan de aanbevelingen uit de vorige visitatie.

b. Algemene gang van zaken

Het Fonds is gesloten voor deelnemers na 1 januari 2010 en heeft gevolg gegeven aan het verzoek van DNB om een kwetsbaarheidsanalyse op te stellen. Het Fonds is zich bewust van de kwetsbaarheden op de langere termijn en de verwevenheid met de sponsor als gevolg van diens bijstortingsverplichting. De visitatiecommissie beveelt aan om deze kwetsbaarheden te blijven bewaken en inzicht te vergaren in alternatieven voor de uitvoering van de pensioenregeling, zodat voldoende alternatieven beschikbaar zijn op het moment dat de kwetsbaarheden van het Fonds te groot zouden worden.

Uit de overgelegde documentatie en de gevoerde gesprekken komt naar voren dat het proces rond de vaststelling van de ondergrens pensioenresultaat en de risicohouding toereikend was.

c. Governance

Op grond van de gevoerde gesprekken en de overgelegde documentatie komt de visitatiecommissie tot de conclusie dat goed pensioenbestuur voldoende is gewaarborgd. Het Fonds verricht inspanningen om zoveel mogelijk aan de Code Pensioenfondsen te voldoen. De visitatiecommissie moedigt het Fonds aan om op deze weg voort te gaan.

De visitatie heeft niet tot enige aanwijzing geleid dat belangen van verschillende groepen deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden of andere betrokkenen niet op evenwichtige wijze behartigd zijn. Wel beveelt de visitatiecommissie aan om de dialoog over evenwichtige belangenbehartiging en de rol hiervan bij de besluitvorming beter vast te leggen.

d. Geschiktheid

Het Fonds heeft overeenkomstig wet- en regelgeving en de Code Pensioenfondsen op adequate wijze invulling gegeven aan het onderwerp geschiktheid. De visitatiecommissie moedigt het Fonds aan om zich verder te ontwikkelen in geschiktheidsniveau en de wijze waarop de zelfevaluatie gestalte krijgt.

e. Beleggingen

Het Fonds heeft een beleggingsstrategie ontwikkeld die past bij haar karakter. De strategische samenstelling van de beleggingsportefeuille is mede gebaseerd op de overeengekomen risicohouding en de laatst uitgevoerde ALM studie. Het Fonds gelooft in de meerwaarde van actief beleggingsbeleid; de visitatiecommissie beveelt aan om de wijze van meerwaardemeting verder door te ontwikkelen. In algemene zin is er ruimte voor verbetering in de wijze waarop de opzet van resultaat- en risico evaluatie is gedocumenteerd. Het Fonds verricht de nodige inspanningen om zijn zicht op de kosten vermogensbeheer te verbeteren.

f. Risico's

Het Fonds is bezig met de ontwikkeling van een integraal dynamisch beleidsplan (IDB) waarvan risicomanagement onderdeel is. De visitatiecommissie ziet deze ontwikkeling als een manier om een zichtbare koppeling tussen strategie, beleid en proces tot stand te brengen. De visitatiecommissie moedigt het Fonds aan om het IDB verder door te ontwikkelen tot een integraal systeem van risicobeheer en de hoofdlijnen hiervan (bijvoorbeeld in de vorm van een risiomatrix) periodiek in het bestuur te behandelen.

g. Communicatie

Het Fonds beschikt over een website waarop de voorgeschreven informatie tijdig wordt verstrekt. De visitatiecommissie ervaart deze informatie als volledig en evenwichtig. Het Fonds heeft jegens de visitatiecommissie het voornemen uitgesproken om het Pensioen 1-2-3 principe te implementeren en rond 2017 de effectiviteit van de informatieverstrekking te meten.

De visitatiecommissie

Niek de Jager
Dries Nagtegaal
Jan Peter Vrieleman

Reactie van het bestuur

Bevindingen visitatierapport 2015

Het bestuur is de visitatiecommissie erkentelijk voor het uitgevoerde onderzoek. Intern onderzoek door onafhankelijke deskundigen levert naar de mening van het bestuur een meerwaarde op binnen de fondsorganisatie. Ook is het bestuur het verantwoordingsorgaan erkentelijk voor de deelname aan de bespreking die met de visitatiecommissie heeft plaatsgevonden.

Het bestuur zal de gegeven aanbevelingen zorgvuldig in overweging nemen en bespreken met het verantwoordingsorgaan. In het volgende jaarverslag zal over de opvolging van de aanbevelingen worden gerapporteerd.

Opvolging aanbevelingen visitatierapport 2014

In 2015 heeft de visitatiecommissie een visitatie uitgevoerd over het jaar 2014. De samenvatting van het visitatierapport en een overzicht van de aanbevelingen van de visitatiecommissie waren opgenomen in het jaarverslag 2014. Het bestuur geeft een toelichting over de opvolging van de aanbevelingen.

Met betrekking tot het onderwerp governance heeft de visitatiecommissie aanbevolen om:

- de argumenten voor en tegen bij de besluitvorming door het bestuur goed vast te leggen, en
- het concretiseren van de missie, visie en strategie van het fonds in beleidsuitgangspunten.

Het bestuur onderkent het belang van een goede vastlegging van de besluitvorming en de argumenten die daarbij een rol spelen. Besluiten van het bestuur worden vastgelegd in notulen van bestuursvergaderingen, waarbij aandacht wordt besteed aan de vastlegging van de argumentatie.

Het bestuur heeft een missie en visie, zoals in dit jaarverslag weergegeven. Het bestuur toetst jaarlijks of deze missie en visie nog passend zijn voor het fonds. Daarbij worden tevens de uitgangspunten die hieraan ten grondslag liggen geëvalueerd. In 2016 werkt het bestuur het Integraal Dynamisch Beleidsplan (IDB) nader uit. Dit leidt tot de vastlegging van een integrale beleidscyclus.

Voor wat het onderwerp risicomanagement betreft heeft de visitatiecommissie in het rapport over 2014 de volgende aanbevelingen gedaan:

- In de ALM-studie een scenario laten doorrekenen waarbij er geen rekening wordt gehouden met de bestaande bijstortverplichting van de werkgever.
- De prudent person regel bij het beleggingsbeleid transparant onderbouwen.
- Het betrekken van kwalitatieve aspecten bij SLA-overeenkomsten.

Het bestuur heeft in het 3e kwartaal van 2015 de ALM-studie uitgevoerd.

De prudent person regel bij het vermogensbeheer is een continu punt van aandacht voor het bestuur. De certificerend actuaaris voert jaarlijks een toets uit met betrekking tot de prudent person regel in het kader van de certificeringswerkzaamheden voor het jaarwerk. Indien deze toets leidt tot aanvullende aanbevelingen, dan worden deze door het bestuur geanalyseerd en zo nodig geïmplementeerd.

Bij het afsluiten van SLA-overeenkomsten met uitbestedingspartijen wordt, conform de aanbeveling van de visitatiecommissie, aandacht besteed aan zowel kwantitatieve als kwalitatieve aspecten.

Tot slot heeft de visitatiecommissie twee aanbevelingen gedaan op het gebied van communicatie:

- Het uitbreiden van het verslag van het verantwoordingsorgaan in het jaarverslag.
- Het betrekken van de Wet Pensioencommunicatie bij toekomstig communicatiebeleid.

Het verslag van het verantwoordingsorgaan wordt jaarlijks opgenomen in het jaarverslag. Het verantwoordingsorgaan geeft daarin een oordeel over het door het bestuur in het voorafgaande boekjaar gevoerde beleid. Het is aan het verantwoordingsorgaan om te beoordelen in hoeverre het verslag dient te worden uitgebreid.

Het bestuur implementeert de Wet Pensioencommunicatie in 2016, hetgeen zal leiden tot een herziening van het communicatiebeleid.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na resultaatverdeling; in duizenden euro)

Activa	2015	2014
Beleggingen voor risico pensioenfonds [1]		
Vastgoedbeleggingen	2.397	3.265
Aandelen	62.328	62.654
Vastrentende waarden	139.194	136.989
Derivaten	13.543	18.144
Overige beleggingen	560	0
	218.022	221.052
Vorderingen en overlopende activa [2]	3.084	2.634
Liquide middelen [3]	97	540
Totaal activa	221.203	224.226

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2015	2014
Stichtingskapitaal en reserves [4]	9.716	17.189
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [5]	208.516	205.134
Overige technische voorzieningen [6]	0	0
	208.516	205.134
Kortlopende schulden en overlopende passiva [7]	2.971	1.903
Totaal passiva	221.203	224.226

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2015	2014
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [8]		
Directe beleggingsopbrengsten	3.965	3.561
Indirecte beleggingsopbrengsten	-2.565	34.854
Kosten van vermogensbeheer	-316	-378
	1.084	38.037
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [9]	2.887	3.425
Saldo van overdrachten van rechten [10]	-233	-54
Pensioenuitkeringen [11]	-7.228	-6.659
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [12]		
Wijziging rentecurve	-9.449	-30.497
Benodigde intresttoevoeging	-335	-647
Toevoeging pensioenopbouw	-2.986	-2.734
Overgenomen pensioenverplichtingen	-10	0
Overgedragen pensioenverplichtingen	379	49
Toename voorziening toekomstige kosten	-152	-54
Vrijval excassokosten	369	133
Uitkeringen	7.231	6.658
Actuarieel resultaat op sterfte	1.813	-599
Actuarieel resultaat op arbeidsongeschiktheid	-303	0
Actuarieel resultaat op mutaties	-19	247
Toeslagverlening pensioentrekkenden	0	0
Toeslagverlening slapers	0	0
Toeslagverlening actieven	0	0
Overige wijzigingen actuariële grondslagen/methoden	0	-5.278
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	80	0
	-3.382	-32.722

[.] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2015	2014
Herverzekering [13]	64	-211
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [14]	-665	-731
Overige baten en lasten [15]	0	0
Saldo van baten en lasten	-7.473	1.085
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	-7.473	1.085

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2015	2014
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers (Jaarrekening posten [2], [7] en [9])	3.270	3.395
Uitkeringen uit herverzekering (Jaarrekening posten [2] en [13])	297	0
Overgenomen pensioenverplichtingen (Jaarrekening posten [2], [7] en [10])	0	6
	3.567	3.401
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen (Jaarrekening posten [7] en [11])	-7.214	-6.664
Overgedragen pensioenverplichtingen (Jaarrekening posten [2], [7] en [10])	-39	-253
Premies herverzekering (Jaarrekening posten [7] en [13])	-300	-192
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten (Jaarrekening posten [7] en [14])	-566	-771
	-8.119	-7.880
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten (Jaarrekening posten [2], [7] en [8])	3.593	3.711
Verkopen en aflossingen beleggingen (Jaarrekening posten [1] en [8])	36.141	33.740
	39.734	37.451
Uitgaven		
Aankopen beleggingen (Jaarrekening posten [1] en [8])	-35.289	-32.476
Kosten van vermogensbeheer (Jaarrekening posten [7] en [8])	-336	-726
	-35.625	-33.202
Mutatie liquide middelen	-443	-230
Saldo liquide middelen 1 januari	540	770
Saldo liquide middelen 31 december (Jaarrekening post [3])	97	540

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

De Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds (SNP) is een rechtspersoon naar Nederlands recht, statutair gevestigd te Groningen. Het pensioenfonds stelt zich ten doel de pensioenovereenkomsten uit te voeren die de werknemers in dienst van Koninklijke Theodorus Niemeijer B.V. (BAT Niemeijer) met hun werkgever vóór 1 januari 2010 zijn aangegaan. Deze overeenkomsten omvatten een toezegging omtrent ouderdoms-, overbruggings-, partner- en wezenpensioen, alsmede een voortzetting van de pensioenopbouw tijdens arbeidsongeschiktheid.

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaggeving

Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds heeft bij de samenstelling van dit jaarverslag de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en Titel 9 Boek 2 BW toegepast, met inachtneming van artikel 146 van de Pensioenwet.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar, tenzij anders vermeld.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "vorderingen of schulden uit hoofde van effectentransacties".

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien

de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Kasstroomoverzicht

Voor de opstelling van het kasstroomoverzicht is de directe methode gehanteerd, Hierbij worden alle ontvangsten en uitgaven als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

Waardering

Algemene grondslagen

Alle activa en passiva zijn gewaardeerd tegen de kostprijs, tenzij hierna een andere waarderingsgrondslag wordt vermeld. Voor kortlopende vorderingen en schulden wordt de kostprijs geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

Beleggingen

Vastgoedbeleggingen

De beleggingen in direct vastgoed zijn gewaardeerd op actuele waarde, zijnde de taxatiewaarde. De beurs genoteerde aandelen in vastgoedbeleggingsfondsen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet beurs genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Aandelen

De beurs genoteerde aandelen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet beurs genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Vastrentende waarden

De beurs genoteerde obligaties worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet beurs genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Hypothecaire leningen worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Voor participaties in hypotheekfondsen is dit de berekende intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Leningen op schuldbekentenis worden gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de contante waarde van de met vervroegde aflossing aangepaste kasstromen, verdisconteerd tegen de rente op staatsobligaties met vergelijkbare looptijden inclusief eventuele opslagen, behorende bij het risicoprofiel van de leningen.

Deposito's worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor deposito's is het verschil tussen marktwaarde en nominale waarde in het algemeen gering.

Derivaten

Beleggingen in beursgenoteerde derivaten worden gewaardeerd tegen de op 31 december bekende marktprijzen. Beleggingen welke onderhands zijn gekocht, waarvoor geen directe marktwaardering beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van actuele marktparameters, zijnde de risicovrije rente op basis van de EONIA-curve. In het verleden gold als disconteringsvoet de EURIBOR-curve. RJ610 schrijft voor dat derivaten met een negatieve waarde op de passiva zijde van de balans moeten worden weergegeven.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid. Vorderingen en overlopende activa worden onderscheiden van vorderingen in verband met beleggingstransacties conform RJ 610.208. Conform RJ 610.208 mogen overige vorderingen en schulden inzake vastgoedbeleggingen, aandelen en vastrentende waarden betreffende te vorderen respectievelijk te betalen posities of tijdelijke banksaldi in verband met beleggingstransacties onder de beleggingsrubrieken vastgoedbeleggingen, aandelen en vastrentende waarden worden geclassificeerd indien deze door het pensioenfonds niet kunnen worden aangewend voor andere doelen dan beleggingstransacties.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen. De statutaire reserves en de overige wettelijke reserves die het pensioenfonds conform artikel 2:389 en artikel 2:390 BW vormt, blijken op grond van artikel 2:373 lid 1 BW afzonderlijk uit de balans.

Overige schulden en overlopende passiva

Schulden worden opgenomen tegen de reële waarde van de tegenprestatie, gewoonlijk de nominale waarde.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en

de onvoorwaardelijke (indexatie)toezeggingen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of de opgebouwde pensioenaanspraken worden geïndexeerd. Alle per balansdatum bestaande indexatiebesluiten (ook voor indexatiebesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante-condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen. Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt rekening gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

Schattingwijzigingen

In 2014 heeft de Commissie Overlevingstafels van het AG een nieuwe prognosetafel gepubliceerd, zijnde de Prognosetafel AG2014, en heeft het fonds besloten over te gaan op deze nieuwe overlevingstafel. Dit is in 2014 verantwoord als een schattingswijziging.

Vervallen drie-maandsmiddeling rente

Primo 2015 is de driemaandsmiddeling van de rentetermijnstructuur vervallen. Dit heeft geleid tot een verhoging van de voorziening met € 7.798. Het effect van deze schattingswijziging is als mutatie in het resultaat verwerkt.

Wijziging Ultimate Forward Rate

In 2015 is de wijze waarop de Ultimate Forward Rate (UFR) bepaald wordt, aangepast. Dit heeft geleid tot een verhoging van de voorziening ultimo 2015 met € 3.622. Het effect van deze schattingswijziging is als mutatie in het resultaat verwerkt.

Daarnaast heeft het fonds ultimo 2014 de kostenvoorziening aangepast van een opslag van 2% naar een opslag van 5,1% op de netto technische voorziening. Dit is in 2014 verantwoord als een schattingswijziging.

De voorziening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

Rekenrente

De rentetermijnstructuur conform publicatie door DNB. Voor Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds is de rekenrente ultimo 2015 gelijk aan 1,62% (2014: 1,80%).

Partnerfrequenties

Voor de gepensioneerden wordt uitgegaan van de werkelijke burgerlijke staat. Voor de deelnemers en gewezen deelnemers wordt het systeem onbepaalde man/vrouw gehanteerd.

Leeftijdsverschil

Uitgangspunt is dat de vrouw drie jaar jonger is dan de man.

Arbeidsongeschiktheid

Bij (gedeeltelijke) arbeidsongeschiktheid wordt (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling verleend.

Wezenpensioen

De koopsomlasten voor niet-ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op respectievelijk 3,2% en 1,6% van het verzekerde bedrag voor mannelijke en vrouwelijke deelnemers. Tot de pensioendatum wordt voor niet-ingegaan wezenpensioen een voorziening gevormd ter hoogte van respectievelijk 3,2% en 1,6% van de (fictieve) voorziening voor ingegaan tijdelijk ouderdomspensioen tot de

pensioendatum voor mannelijke en vrouwelijke deelnemers. Na de pensioendatum wordt aangenomen dat er geen kinderen meer zullen zijn die aanspraak op wezenpensioen zullen hebben.

Resultaatbepaling

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderinggrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder directe beleggingsopbrengsten wordt bij vastrentende waarden verstaan de rente-opbrengst verminderd met de kosten; bij de aandelen wordt hieronder verstaan het bruto-dividend verminderd met de kosten. Dividenden op beleggingen worden als opbrengst verantwoord op het tijdstip dat de koers van het desbetreffende fonds ex-dividend noteert. De intresten van overige activa en passiva worden opgenomen op basis van nominale bedragen.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

- gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen van aandelen vastgoedmaatschappijen, aandelen, commodities, obligaties en leningen op schuldbekentenissen;
- valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransacties;
- alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kosten van vermogensbeheer

Onder de kosten van vermogensbeheer worden zowel de interne als externe beheer- en administratiekosten opgenomen die verband houden met het beheer van de beleggingen. Aan- en verkoopkosten van beleggingen worden opgenomen in de kostprijs respectievelijk in mindering gebracht op de verkoopopbrengst van de betreffende beleggingen.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Intresttoevoeging

De intresttoevoeging wordt berekend over de beginstand van de voorziening pensioenverplichtingen en de mutaties hierin gedurende het jaar. Onder het FTK is de intresttoevoeging gelijk aan de 1-jaars rente. Op basis van de DNB-rentetermijnstructuur primo 2015 is deze rente gelijk aan 0,159% (2014: 0,379%).

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoerings- en administratiekosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoerings- en administratiekosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Herverzekering

Het pensioenfonds heeft een herverzekeringsovereenkomst afgesloten met Nationale Nederlanden, waardoor het overlijdensrisico en de premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid van de deelnemers in het fonds op kapitaalbasis zijn herverzekerd.

Premies herverzekering

Herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Uitkeringen uit herverzekering

Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden als actief verantwoord op het moment dat de onderhavige verzekerde gebeurtenis zich voordoet. De waardering van de vordering is gelijk aan het verzekerde risicokapitaal voor de onderhavige verzekerde.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand		Aankopen/ Verstrek- kingen	Verkopen aflossingen	Gerealiseerde koers- verschillen	Niet- gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo 2015
	ultimo 2014	Herallocatie					
Vastgoedbeleggingen							
Vastgoed beleggingsfondsen	3.265	0	0	-1.009	34	107	2.397
Aandelen							
Beursgenoteerde en niet-beursgenoteerde aandelen in beleggingsfondsen	62.654	0	4.712	-11.931	1.678	5.215	62.328
Vastrentende waarden							
Beursgenoteerde obligaties	98.358	0	16.172	-18.136	-255	-2.100	94.039
Beursgenoteerde obligaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen	38.631	0	9.433	-1.700	72	-1.281	45.155
	136.989	0	25.605	-19.836	-183	-3.381	139.194
Derivaten							
Valutaderivaten	286	221	2.897	0	-2.897	-507	0
Rentederivaten	17.858	167	0	-1.836	1.836	-4.482	13.543
	18.144	388	2.897	-1.836	-1.061	-4.989	13.543
Geldmarktfondsen	0	0	2.075	-1.515	0	0	560
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds activa zijde	221.052	388	35.289	-36.127	468	-3.048	218.022
Derivaten (passiva zijde)							
Valutaderivaten	-1.072	-222					-1.294
Rentederivaten	-267	-167					-434
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds passiva zijde	-1.339	-389	0	0	0	0	-1.728
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	219.713	-1	35.289	-36.127	468	-3.048	216.294

Categorie	Stand	Herallocatie	Aankopen/	Verkopen	Gerealiseerde	Niet-	Stand
	ultimo		Verstrek-		aflossingen	koers-	
	2014		kingen		verschillen	koers-	2015
						verschillen	
Lopende intrest vastrentende waarden	1.911						1.972
Lopende intrest derivaten	504						802
Overige vorderingen beleggingen	0						13
Liquide middelen beschikbaar voor beleggingen	158						7
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds, incl. lopende intrest en liquide middelen	222.286						219.088

Categorie (indeling categorie is op basis van "look through") ¹⁾	Stand	Lopende	Liquide	Toe-	Stand
	ultimo			intrest	
	2015			Look	paragraaf
				Through	
Vastgoedbeleggingen	2.397	0	0	-408	1.989
Aandelen	62.328	0	0	-563	61.765
Vastrentende waarden	139.194	1.972	0	923	142.089
Derivaten	11.815	802	0	115	12.732
Overige	560	0	20	-67	513
	216.294	2.774	20	0	219.088

1) Bij toepassing van het look-through principe wordt door de betreffende beleggingsfondsen heen gekeken en vervolgens worden onderliggende beleggingen toebedeeld naar hun desbetreffende beleggingscategorie.

Methodiek bepaling marktwaarde

Level 1: De waardering is gebaseerd op genoteerde marktprijzen.

Level 2: De waardering is een afgeleide berekening van een marktnotering of een onafhankelijke taxatie.

Level 3: De waardering is gebaseerd op een netto-contante-waardeberekening of een intern gehanteerd waarderingsmodel.

Categorie (indeling categorie is op basis van "look through")	Level 1	Level 2	Level 3	Stand ultimo 2015
Vastgoedbeleggingen	0	1.989	0	1.989
Aandelen	61.765	0	0	61.765
Vastrentende waarden	142.089	0	0	142.089
Derivaten	0	-1.148	13.880	12.732
Overige	513	0	0	513
Totaal belegd vermogen	204.367	841	13.880	219.088

Categorie (indeling categorie is op basis van "look through")	Level 1	Level 2	Level 3	Stand ultimo 2014
Vastgoedbeleggingen	0	3.265	0	3.265
Aandelen	61.422	0	0	61.422
Vastrentende waarden	137.853	0	0	137.853
Derivaten	0	-1.569	18.728	17.159
Overige	2.587	0	0	2.587
Totaal belegd vermogen	201.862	1.696	18.728	222.286

	2015	2014
[2] Vorderingen en overlopende activa		
Vorderingen op aangesloten ondernemingen	0	19
Vorderingen op deelnemers van het pensioenfonds	0	1
Overige vorderingen en overlopende activa	297	199
Lopende intrest en nog te ontvangen dividend		
– Vastrentende waarden	1.972	1.911
– Derivaten	802	504
– Overige vorderingen beleggingen	13	0
Subtotaal lopende intrest en nog te ontvangen dividend	2.787	2.415
Totaal vorderingen en overlopende activa	3.084	2.634
Alle vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd van korter dan één jaar.		
[3] Liquide middelen		
Depotbanken	7	158
ING Bank N.V.	90	382
	97	540
De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds.		

Passiva	2015		2014	
[4] Stichtingskapitaal en reserves				
Stichtingskapitaal	0		0	
Algemene reserve				
Stand per 1 januari	17.189		16.104	
Saldobestemming boekjaar	-7.473		1.085	
Stand per 31 december	9.716		17.189	
Totaal eigen vermogen	9.716		17.189	
Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt	8.431	104,0%	8.315	104,1%
Het vereist eigen vermogen bedraagt	30.659	114,7%	21.957	110,7%
De dekkingsgraad is		104,7%		108,4%
De beleidsdekkingsgraad is		106,2%		111,4%
De dekkingsgraad is vastgesteld als het totaal vermogen gedeeld door de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds				
De berekening is als volgt: $(9.716 + 208.516) / 208.516 \times 100\% = 104,7\%$				

	2015	2014
Technische voorzieningen		
[5] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Stand per 1 januari	205.134	171.147
Overboeking van Overige technische voorzieningen	0	1.265
Het verloop van de voorziening is als volgt:		
- Wijziging rentecurve	9.449	30.497
- Benodigde intresttoevoeging	335	647
- Toevoeging pensioenopbouw	2.986	2.734
- Overgenomen pensioenverplichtingen	10	0
- Overgedragen pensioenverplichtingen	-379	-49
- Toename voorziening toekomstige kosten	152	54
- Vrijval excassokosten	-369	-133
- Uitkeringen	-7.231	-6.658
- Actuarieel resultaat op sterfte	-1.813	599
- Actuarieel resultaat op arbeidsongeschiktheid	303	0
- Actuarieel resultaat op mutaties	19	-247
- Toeslagverlening pensioentrekkenden	0	0
- Toeslagverlening slapers	0	0
- Toeslagverlening actieven	0	0
Overige wijzigingen actuariële grondslagen/methoden	0	5.278
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-80	0
Stand per 31 december	208.516	205.134
[6] Overige technische voorzieningen		
Voorziening voor eenmalige uitkering bij overlijden		
Stand per 1 januari	0	1.265
Overboeking naar Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	0	-1.265
Stand per 31 december	0	0
Totaal technische voorzieningen	208.516	205.134
De technische voorzieningen voor risico pensioenfonds zijn als volgt opgebouwd:		
- Actieve deelnemers	59.284	63.939
- Gewezen deelnemers	47.726	43.491
- Pensioengerechtigden	101.506	97.704
	208.516	205.134

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

De bezoldiging voor de (voormalige) bestuurders tezamen bedraagt € 0 (2014: € 0).

Personeel

Gedurende het boekjaar 2015 had Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds geen personeelsleden in dienst.

Baten en lasten	2015	2014
[8] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Vastgoedbeleggingen	89	97
Aandelen	12	8
Vastrentende waarden	2.781	2.782
Derivaten	1.125	688
Subtotaal	4.007	3.575
Banken	-33	-1
Intrest bij waardeoverdrachten	-9	0
Overige	0	-13
Totaal directe beleggingsopbrengsten	3.965	3.561
Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde resultaten</i>		
Vastgoedbeleggingen	34	3
Aandelen	1.678	221
Vastrentende waarden	-183	199
Derivaten	-1.061	-1.595
Valutaverschillen	15	0
	483	-1.172

	2015	2014
<i>Ongerealiseerde resultaten</i>		
Vastgoedbeleggingen	107	-38
Aandelen	5.215	8.672
Vastrentende waarden	-3.381	13.251
Derivaten	-4.989	14.141
	-3.048	36.026
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	-2.565	34.854
Kosten van vermogensbeheer		
Beheerloon		
– Aandelen	-124	-59
– Vastrentende waarden	-189	-210
– Overige	-176	-175
Rebate fees		
– Aandelen	80	41
– Vastrentende waarden	93	48
Overige		
– Bewaarloon	0	-23
Totaal kosten vermogensbeheer	-316	-378
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	1.084	38.037
De transactiekosten bedragen 50 over 2015, waarvan een bedrag van 41 gebaseerd is op schattingen. De transactiekosten zijn in mindering gebracht op de beleggingsopbrengsten van de corresponderende beleggingscategorieën.		
[9] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Pensioenpremie werkgevers	2.231	2.663
Pensioenpremie werknemers	615	661
Extra storting BAT Niemeijer i.v.m. kostendekkende premie	38	57
Totaal feitelijke premie	2.884	3.381
Inkoopsommen	3	14
Bijdrage FVP regeling	0	30
	2.887	3.425
De premiebijdragen (exclusief extra storting BAT Niemeijer herstellpremie) van werkgevers en werknemers bedragen in totaal circa 20,7% (2014 22,2%) van de salarissom. De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord.		

	2015	2014
Kostendeekkende premie	4.024	3.873
Gedempte kostendeekkende premie	2.884	3.381
Premie met bijdrage aan herstel	n.v.t.	0
Feitelijke premie	2.884	3.381
De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	3.368	2.945
– Opslag in stand houden vereist vermogen	360	330
– Opslag voor uitvoeringskosten	296	598
	4.024	3.873
Hierbij is de opslag voor het bereiken c.q. in stand houden van het vereist eigen vermogen op 1 januari 2015 vastgesteld op 10,7% (op basis van de feitelijke beleggingsmix). De opslag voor uitvoeringskosten is gelijk aan de directe kosten minus hetgeen beschikbaar is door de vrijval van excassokosten over de uitkeringen.		
De gedempte kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	2.338	2.503
– Opslag in stand houden vereist vermogen	250	280
– Opslag voor uitvoeringskosten	296	598
	2.884	3.381
Conform de ABTN is de gedempte kostendeekkende premie vastgesteld op basis van een gedempte rentevoet. Deze rentevoet is vastgesteld als een 10-jaars gemiddelde van de 15-jaars marktrente; voor 2015 bedraagt deze rentevoet 3,41%. In de toetsing is uitgegaan van de gedempte kostendeekkende premie op basis van de grondslagen zoals deze golden per 31 december 2014. De gedempte kostendeekkende premie bedraagt 2.884. De feitelijk betaalde premie, is gelijk aan de gedempte kostendeekkende premie. Het verschil tussen de kostendeekkende premie en de gedempte premie wordt veroorzaakt doordat een verschillende rente ten grondslag ligt aan de cijfers. De kostendeekkende premie is gebaseerd op de rentetermijnstructuur primo 2015, terwijl de gedempte premie gebaseerd is op een 10-jaars gemiddelde rente.		

	2015	2014
[10] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen	6	0
Overgedragen pensioenverplichtingen	-239	-54
	-233	-54
[11] Pensioenuitkeringen		
Pensioenen		
Ouderdomspensioen	-5.737	-5.330
Partnerpensioen	-1.277	-1.172
Wezenpensioen	-1	-3
Prepensioen	-126	-130
Subtotaal	-7.141	-6.635
Andere uitkeringen		
Afkoopsommen	-30	-7
Overlijdensuitkeringen	-56	-15
Overige uitkeringen	-1	-2
Subtotaal	-87	-24
Totaal pensioenuitkeringen	-7.228	-6.659
[12] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Wijziging rentecurve	-9.449	-30.497
Benodigde inresttoevoeging	-335	-647
Toevoeging pensioenopbouw	-2.986	-2.734
Overgenomen pensioenverplichtingen	-10	0
Overgedragen pensioenverplichtingen	379	49
Toename voorziening toekomstige kosten	-152	-54
Vrijval excassokosten	369	133
Uitkeringen	7.231	6.658
Actuarieel resultaat op sterfte	1.813	-599
Actuarieel resultaat op arbeidsongeschiktheid	-303	0
Actuarieel resultaat op mutaties	-19	247
Toeslagverlening pensioentrekkenden	0	0
Toeslagverlening slapers	0	0
Toeslagverlening actieven	0	0
Overige wijzigingen actuariële grondslagen/methoden	0	-5.278
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	80	0
	-3.382	-32.722

	2015	2014
[13] Herverzekering		
Premies herverzekering	-233	-201
Uitkeringen uit herverzekering	297	0
Winstdeling herverzekering	0	-10
	64	-211
[14] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie	-442 ¹⁾	-562 ¹⁾
Onafhankelijke accountant:		
– Controle van de jaarrekening	-22	-25
– Andere controleopdrachten	-3	0
– Fiscale advisering	0	0
– Andere niet controlediensten	0	0
Actuaris	-121	-113
Opleidingskosten	-34	-6
Contributies en bijdragen	-18	-19
Overige kosten	-25	-6
	-665	-731
[15] Overige baten en lasten	0	0
Saldo van baten en lasten	-7.473	1.085
	2015	2014
Actuariële analyse van het saldo van baten en lasten		
Beleggingsopbrengsten	-8.700	6.893
Premies	-780	-162
Waardeoverdrachten	136	-5
Kosten	0	0
Uitkeringen	3	-1
Sterfte	1.813	-609
Arbeidsongeschiktheid	-6	0
Reguliere mutaties	-19	247
Toeslagverlening	0	0
Wijziging overlevingstafel	0	0
Overige mutaties technische voorzieningen	80	-5.278
Overige oorzaken	0	0
	-7.473	1.085

1) Inclusief implementatiekosten: 2014: 160 (2013: 30).

Risicoparaagraaf

(in duizenden euro)

In de risicoparaagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd. Conform de berekeningen van het vereist eigen vermogen in het Actuariel Rapport is de risicoparaagraaf gebaseerd op basis van het doorkijkbeginsel (lookthrough-principe) en wordt er rekening gehouden met recente ontwikkelingen zoals het gebruik van de meest recente UFR en de aangepaste definitie van de (beleids)dekkingsgraad en vereiste dekkingsgraad. Laatstgenoemde impliceert dat bij de berekening van de (beleids)dekkingsgraad en vereiste dekkingsgraad vanaf het jaarwerk van 2015 rekening gehouden dient te worden met het totale vermogen en de totale technische voorziening. In de risicoparaagraaf worden de afzonderlijke risico's van het vereist eigen vermogen gerelateerd aan de voorziening voor risico fonds. De impact van de aangepaste berekeningsmethodiek wordt afzonderlijk getoond. Onder het nieuwe FTK zijn de voorschriften voor de berekening van het vereist eigen vermogen aangescherpt en wordt getoetst op basis van het vereist eigen vermogen gebaseerd op de strategische verdeling. De impact van de afzonderlijke risico's wordt tevens getoond voor het feitelijk vereist eigen vermogen omdat de vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke verdeling in het nieuwe FTK onder andere een belangrijke rol speelt bij de korte termijn risicohouding van het fonds.

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste financieel risico voor het Pensioenfonds is het niet kunnen nakomen van de pensioentoezeggingen. Een belangrijke maatstaf hiervoor is het aanwezig eigen vermogen. Wettelijk is een gestandaardiseerde methode (standaardmodel) vastgelegd om te kunnen toetsen of het aanwezig eigen vermogen voldoende is om een aantal specifieke financiële risico's op te kunnen vangen en daarmee of aan de pensioentoezeggingen kan worden voldaan. De berekeningen van het vereist eigen vermogen zijn onder meer van belang voor de premiestelling, herstelplan en haalbaarheidstoets van het fonds. De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2015 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een tekort verkeert.

Jaarlijks vindt toetsing plaats aan de hand van dit standaardmodel. De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. De S10 betreft het actief beheer risico en is onder het nieuwe FTK in het standaardmodel van DNB geplaatst. Naast de standaard risicomponenten (S-componenten) is in de bepaling van het vereist eigen vermogen ook rekening gehouden met de volgende additionele risicomponenten: leverage risico, liquiditeitsrisico (voornoemde risico's worden verwerkt binnen de berekeningen van de S2 middels een extra verzwarende van de buffer) en concentratierisico S8. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2015 van 114,0% en het maximum van de feitelijke of strategische mix ultimo 2014. Ultimo 2014 werd getoetst op het maximum van beiden en niet op het strategisch vereist eigen vermogen zoals geldt onder het nieuwe FTK. Ultimo 2014 betrof dit het vereist eigen vermogen op basis van de feitelijke/mix van 110,7%. Zoals eerder vermeld worden de afzonderlijke risico's uitgedrukt ten opzichte van de voorziening voor risico fonds. Zodoende kunnen de afzonderlijke risico's van 2015 vergeleken worden met de risico's van 2014.

	2015		2014	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	3.202	0,8	3.436	0,9
Zakelijke waarden risico (S2)	19.740	8,3	17.091	7,2
Valutarisico (S3)	5.927	0,6	6.325	0,9
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	10.000	3,5	2.773	0,2
Verzekeringstechnisch risico (S6)	5.841	0,6	5.787	0,7
Concentratierisico (S8)	3.738	0,2	6.180	0,8
Actief beheer risico (S10)	1.092	0,0	0	0,0
Diversificatie-effect	-20.287		-19.665	
Vereist eigen vermogen risico fonds	29.253	14,0	21.927	10,7
Dekkingsgraad		104,7		108,4
Beleidsdekkingsgraad (2015)		106,2		
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,0		104,1
Strategisch vereiste dekkingsgraad		114,0		109,8
Feitelijk vereiste dekkingsgraad		114,7		110,7

De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. In de berekening van de beleidsdekkingsgraad is rekening gehouden met de aangepaste definitie van de becijfering van de dekkingsgraad. Zoals aangegeven dient de dekkingsgraad becijferd te worden door rekening te houden met het totale vermogen en de totale technische voorziening. In boekjaar 2014 was de dekkingsgraad van 108,4% leidend. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2015 van 106,2%, is de (beleids) dekkingsgraad afgenomen met 2,2%-punt.

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het Pensioenfonds kent een langere looptijd voor de beleggingen dan voor de looptijd van de pensioenverplichtingen. Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 17,0

Duratie van de pensioenverplichtingen 15,9

Voor de vaststelling van het renterisico bij het vereist eigen vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

Het bestuur heeft ervoor gekozen om strategisch 70% van het renterisico van de voorziening pensioenverplichtingen af te dekken. Hierbij wordt gekeken naar de rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen voor de swapcurve. Ten behoeve van het vaststellen

van de dekingsgraad wordt de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen gebaseerd op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De vastrentende waarden worden gewaardeerd op de swapcurve. Het (verplicht) hanteren van twee verschillende rentecurves kan gevolgen hebben voor de hoogte van de renteafdekking; een effect op de ene rentecurve kan namelijk een ander effect op de andere rentecurve tot gevolg hebben. De feitelijke afdekking o.b.v. de berekening van het renterisico binnen het vereist eigen vermogen bedraagt ultimo 2015 74,2%.

De afdekking van het renterisico op basis van de feitelijke beleggingsmix en op basis van de strategische beleggingsmix is in onderstaande tabel opgenomen.

	Feitelijke verdeling		Strategische verdeling	
	in €	%	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico fonds (A)	13.701		13.701	
Impact op de rentegevoelige beleggingen (B)	10.197		10.499	
Renterisico	3.504	0,8	3.202	0,8
Afdeckingspercentage (B/A)		74,4		76,6

Derivaten

Het renterisico is afgedekt door middel van renteswaps. De afloopdata variëren van 20 januari 2016 tot 13 juni 2063 met een contractwaarde van € 15,5 miljoen en een marktwaarde van € 13,7 miljoen. Hiervoor zijn contracten (ISDA's) afgesloten met een aantal tegenpartijen (Credit Suisse, Royal Bank of Scotland en Barclays). Er is onderpand (collateral) uitgewisseld om het tegenpartijrisico te reduceren. Als onderpand zijn staatsobligaties ontvangen met een waarde van € 14,1 miljoen. Bovendien zijn staatsobligaties als onderpand gegeven met een waarde van € 0,4 miljoen. Door deze swaps wordt de duratie van de portefeuille van vastrentende waarden verlengd van 16,1 naar 17,0 jaar.

Met behulp van deze derivaten wordt het strategisch afdeckingspercentage vorm gegeven. Strategisch dekt het fonds volgens het beleggingsmandaat 70% van het renterisico van haar verplichtingen af. Hierbij wordt gekeken naar de rentegevoeligheid van de verplichtingen op basis van de swapcurve.

Hoogte buffer

Op basis van de Vereist Eigen Vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het feitelijk renterisico 3.504 (0,8%) en voor het strategisch renterisico 3.202 (0,8%) ultimo 2015.

Zakelijke waarden risico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed en alternatieve beleggingen in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën van markten en beleggingen. De volatiliteit van de marktwaarden (prijrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende aandelen categorieën getoond:

	2015		2014	
	€	%	€	%
<i>Verdeling aandelen per categorie:</i>				
Ontwikkelde markten (Mature markets)	57.361	92,9	53.293	86,8
Opkomende markten (Emerging markets)	4.404	7,1	8.129	13,2
	61.765	100,0	61.422	100,0

Derivaten

Het zakelijke waarden risico wordt niet afgedekt.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch zakelijke waarden risico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. Deze standaardschokken zijn verder opgehoogd om zodoende rekening te houden met de volgende additionele risicocomponenten: leverage-risico en liquiditeitsrisico. Leverage is het gebruik van geleend geld (vreemd vermogen) om winstmogelijkheden te verhogen. Financiering van vreemd vermogen komt voor binnen de vastgoedportefeuille van het fonds. De buffer voor het feitelijk zakelijke waarden risico bedraagt 21.931 (9,4%) en voor het strategisch zakelijke waarden risico 19.740 (8,3%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl veel van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Feitelijk wordt alleen het valutarisico van de US-dollar, het Engelse pond en de Japanse yen van de beleggingen in aandelen gedeeltelijk afgedekt. Op basis van de ALM-studie is besloten om de afdekking van genoemde valuta te verhogen naar 100%. Deze beleidswijziging zal stapsgewijs geïmplementeerd worden. De eerste stap naar een afdekking van 75% is begin 2013 uitgevoerd. Dit beleid is vervolgens gecontinueerd. Hiertoe zijn valutatermijncontracten op de Amerikaanse Dollar, Japanse Yen en Britse Pond in de portefeuille opgenomen. Het totale valutarisico van de niet-euro beleggingen is voor 52,2% afgedekt. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

Het valutarisico wordt berekend aan de hand van een scenario waarbij wordt uitgegaan van een waardedaling van de beleggingen in vreemde valuta van 20%. Het valutarisico is het totale negatieve effect op de waarde van alle beleggingen als gevolg van dit scenario. Afdekking van het valutarisico vindt plaats via valutatermijncontracten.

Vastgoedbeleggingen

De beleggingen in vastgoedbeleggingen luiden alle in Euro.

	2015		2014	
	€	%	€	%
Aandelen				
<i>Aandelen naar valuta voor afdekking met derivaten</i>				
Euro	7.689	12,5	8.561	14,0
Amerikaanse dollar	31.321	50,7	28.280	46,0
Britse pound sterling	5.409	8,8	5.857	9,5
Japane yen	6.187	10,0	6.431	10,5
Overige	11.159	18,0	12.293	20,0
	61.765	100,0	61.422	100,0
<i>Aandelen naar valuta na afdekking met derivaten</i>				
Euro	38.518	62,4	39.330	64,0
Amerikaanse dollar	9.049	14,7	7.184	11,7
Britse pound sterling	1.530	2,5	1.026	1,7
Japane yen	6.187	10,0	1.589	2,6
Overige	6.481	10,4	12.293	20,0
	61.765	100,0	61.422	100,0
Vastrentende waarden ¹⁾				
<i>Vastrentende waarden naar valuta voor afdekking met derivaten ²⁾</i>				
Euro	118.466	83,4	131.183	95,2
Amerikaanse dollar	17.369	12,2	4.116	3,0
Britse pound sterling	767	0,5	163	0,1
Japane yen	44	0,0	2	0,0
Overige valuta	5.443	3,9	2.389	1,7
	142.089	100,0	137.853	100,0

1) De niet-euro beleggingen hebben betrekking op Emerging Market Debt local currency (Stone Harbor).

2) In bovenstaande tabel zijn de High Yield beleggingsfondsen, waarbij de valuta-afdekking binnen de beleggingsfondsen zelf plaatsvindt, meegenomen onder Euro.

	2015		2014	
	€	%	€	%
<i>Vastrentende waarden naar valuta na afdekking met derivaten</i>				
Euro	118.466	83,4	131.183	95,2
Amerikaanse dollar	17.369	12,2	4.116	3,0
Britse pound sterling	767	0,5	163	0,1
Japanezen yen	44	0,0	2	0,0
Overige valuta	5.443	3,9	2.389	1,7
	142.089	100,0	137.853	100,0

Derivaten

Ter afdekking van de valutarisico's op de effectenportefeuille zijn er door de vermogensbeheerders valutatermijntransacties afgesloten. De post valutatermijntransacties bestaat uit de volgende transacties, omgerekend in euro per 31 december 2015:

in miljoenen euro	aankoop transacties	verkoop transacties	resultaat	uiterlijke einddatum
US dollar	21.228	-22.272	-1.044	20 jan 2016
Japanezen yen	4.487	-4.678	-191	20 jan 2016
Britse pound sterling	3.820	-3.879	-59	20 jan 2016
	29.535	-30.829	-1.294	

Indien de afrekening van deze transacties op 31 december 2015 zou hebben plaatsgevonden dan zou het af te rekenen bedrag 1.294 hoger uitvallen dan overeengekomen (ongerealiseerde resultaat van -1.294).

Voor de US-dollar, het Engelse pond en de Japanse yen geldt een strategische afdekking van 75% van de aandelen. Per eind 2015 komt dit neer op een valuta-afdekking van 37,7% van de niet-euro beleggingen.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valuta risico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het feitelijk valuta risico bedraagt 8.943 (1,3%) en voor het strategisch valuta risico 5.927 (0,6%).

Grondstoffenrisico

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch grondstoffenrisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 30%. Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en hoeft daarom geen buffers hiervoor aan te houden.

Kredietrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Voor de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt bij de vaststelling van het kredietrisico uitgegaan van de vigerende kasstroommethodiek. Hierbij wordt alleen rekening gehouden met een buffer voor kredietrisico wanneer een positieve spread resulteert voor het betreffende rentegevoelige beleggingsproduct. Bij de balanspost vastrentende waarden is een nadere toelichting opgenomen waaruit de verdeling van de portefeuille blijkt.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan gemeten worden aan de hand van de creditspread. De gewogen gemiddelde credit spread van de rentegevoelige beleggingen van het fonds is 4,10%. Een andere indicator voor het aanwezige kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille van het fonds is de rating afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geïnclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd.

	2015		2014	
	€	%	€	%
<i>Rating vastrentende waarden:</i>				
AAA	57.752	40,6	32.545	23,6
AA	40.917	28,8	69.486	50,4
A	9.557	6,7	8.363	6,1
BBB	15.468	10,9	15.895	11,5
Lager dan BBB	15.747	11,1	10.502	7,6
Geen rating	2.648	1,9	1.062	0,8
	142.089	100,0	137.853	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden naar looptijd:</i>				
Resterende looptijd < 1 jaar	924	0,7	952	0,7
Resterende looptijd >= 1 en < 5 jaar	13.978	9,8	46.358	33,6
Resterende looptijd >= 5 jaar	127.187	89,5	90.543	65,7
	142.089	100,0	137.853	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het feitelijk kredietrisico van 7.883 (2,5%) en voor het strategisch kredietrisico van 10.000 (3,5%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevenrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

Het fonds heeft een risicoverzekering voor het overlijdensrisico en een premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid afgesloten bij een externe, onder toezicht van DNB staande verzekeringsmaatschappij.

Hoogte buffer

De buffer voor het feitelijk verzekeringstechnisch risico bedraagt 5.841 (0,5%) en voor het strategisch verzekeringstechnisch risico 5.841 (0,6%).

Liquiditeitsrisico

Een pensioenfonds kan het risico lopen dat het niet over voldoende liquide financiële middelen beschikt om op het beoogde moment aan de pensioenuitkeringsverplichtingen te voldoen. Daarnaast is er ook sprake van een liquiditeitsrisico als een lange periode vooraf gaat aan de volledige verkoop van een beleggingsobject. Dit beleggingsobject is dan illiquide. Beleggingen in (niet-beursgenoteerd) vastgoed en in hedge funds worden vaak als illiquide betiteld.

Voor de belangen in niet-beursgenoteerd vastgoed wordt rekening gehouden met een liquiditeitsrisico in de berekening van het Vereist Eigen Vermogen. Voor deze belegging is eveneens rekening gehouden met een extra verzwaring uit hoofde van leverage. Omdat DNB (nog) geen rekenvoorschriften heeft voor de berekening van het liquiditeitsrisico (S7) en dit risico alleen van toepassing is bij de aandelen, is het zakelijke waarden risico (S2) verhoogd middels een extra verzwaring van de buffer.

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

Bij de berekening van het concentratierisico is rekening gehouden met een extra buffer voor de obligatiebeleggingen in Frankrijk, Oostenrijk, Nederland en België.

	2015		2014	
	€	%	€	%
Vastgoedbeleggingen				
<i>Verdeling vastgoedbeleggingen per regio:</i>				
Europa	1.989	100,0	3.265	100,0
Aandelen				
<i>Verdeling aandelen per regio:</i>				
Europa	17.418	28,2	18.359	29,9
Noord-Amerika	29.462	47,7	28.140	45,8
Azië	6.177	10,0	6.424	10,5
Oceanië	62	0,1	378	0,6
Opkomende markten (Emerging markets)	8.585	13,9	8.061	13,1
Overige	61	0,1	60	0,1
	61.765	100,0	61.422	100,0
<i>Verdeling aandelen per sector:</i>				
Duurzame consumentengoederen	7.968	12,9	8.922	14,5
Niet-duurzame consumentengoederen	6.794	11,0	5.655	9,2
Energie	3.829	6,2	4.308	7,0
Financiële instellingen	12.044	19,5	13.913	22,7
Gezondheidszorg	8.215	13,3	7.151	11,6
Industrie	6.609	10,7	6.501	10,6
Informatie technologie	8.585	13,9	8.816	14,4
Basismaterialen	2.965	4,8	2.761	4,5
Telecommunicatie	2.594	4,2	1.803	2,9
Nutsbedrijven	1.359	2,2	1.292	2,1
Overig	803	1,3	300	0,5
	61.765	100,0	61.422	100,0

	2015		2014	
	€	%	€	%
<i>Grote posten: aandelen van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van het balanstotaal</i>				
Blackrock msci US Index fund b	14.893	6,7	14.098	6,3
ING multimanager north america eq fund	0	0,0	13.083	5,8
ING multimanager europe equity fund	0	0,0	9.372	4,2
Blackrock msci europe index fund b	8.384	3,8	9.671	4,3
Blackrock msci japan index fund b	6.211	2,8	6.433	2,9
Robeco emerging stars zeur	-	-	4.296	1,9
Op basis van de "Look-Through" methode zijn er geen grote posten.				
Vastrentende waarden				
<i>Verdeling vastrentende waarden per regio:</i>				
Europa	68.349	48,1	115.444	83,7
Noord-Amerika	37.492	26,4	9.350	6,8
Azië	0	0,0	70	0,1
Oceanië	311	0,2	846	0,6
Opkomende markten (Emerging markets)	33.156	23,3	11.508	8,3
Overige	2.781	2,0	635	0,5
	142.089	100,0	137.853	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden per soort:</i>				
Staatsobligaties, niet index-linked	106.965	75,3	111.359	80,8
Staatsobligaties, index-linked	222	0,2	392	0,3
Hypothecaire leningen	39	0,0	0	0,0
Bedrijfsobligaties/Credits	33.567	23,6	26.102	18,9
Deposito's	1.296	0,9	0	0,0
	142.089	100,0	137.853	100,0

	2015		2014	
	€	%	€	%
<i>Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van het balanstotaal</i>				
Staatsobligaties Nederland	28.949	13,1	27.199	12,1
Staatsobligaties Duitsland	27.535	12,4	28.871	12,9
Staatsobligaties Frankrijk	17.934	8,1	14.001	6,2
Staatsobligaties België	8.936	4,0	5.376	2,4
Standard life-pan Eueopean Corporate Bond fund	13.784	6,2	9.406	4,2
Morgan Stanley Euoepan Corporate Bond ex financials fund	9.295	4,2	8.764	3,9
Staatsobligaties Finland	2.409	1,1	6.441	2,9
Staatsobligaties Oostenrijk	10.249	4,6	10.027	4,5
Stone Harbor emerging markets local currency debt fund	10.300	4,7	6.184	2,8
Nordea US High yield Bond fund	5.869	2,7	0	0,0
Neuberger High yield Bond fund	5.907	2,7	0	0,0

Er zijn geen discretionaire beleggingen uitgeleend en er zijn geen beleggingen in Koninklijke Theodorus Niemeijer B.V.

Hoogte buffer

In het standaardmodel is rekening gehouden met een additionele buffer door rekening te houden met het concentratierisico (S8) dat het fonds loopt binnen haar vastrentende waarden portefeuille. Het betreffen landenconcentraties binnen de vastrentende waarden portefeuille die meer dan 2% van de totale marktwaarde van de beleggingsportefeuille in beslag nemen en een slechtere rating dan AAA hebben. De buffer voor het feitelijk concentratierisico bedraagt 3.660 (0,2%) en voor het strategisch concentratierisico risico 3.738 (0,2%).

Actief beheer risico

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt alleen een actief beheer risico becijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. Voor het pensioenfonds resulteert een buffer voor het feitelijk actief beheer risico van 862 (0,0%) en voor het strategisch actief beheer risico van 1.092 (0,0%), omdat de tracking error van de totale aandelenportefeuille 1,84% bedraagt.

Groningen, 24 juni 2016

W.J.L. Smerk

Y. Faber

R. Viring

E. Tammens

M.O.R. van Klinken

J. Bolhuis

Overige gegevens

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

Resultaatbestemming

Statutaire bepalingen omtrent de resultaatbestemming

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de resultaatbestemming.

Resultaat verdeling

Het bestuur heeft besloten het resultaat over het boekjaar 2015 te muteren in de algemene reserve.

Uitvoering

De uitvoering van de pensioenregeling, de financiële administratie en de actuariële advieswerkzaamheden van het pensioenfonds zijn ondergebracht bij AZL N.V. te Heerlen. Het fiduciair vermogensbeheer is uitbesteed aan ING IM ICS te Den Haag. De controle van de jaarrekening is uitgevoerd door PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. te Rotterdam. De controle van de voorziening pensioenverplichtingen berust bij Willis Towers Watson te Apeldoorn, certificerend actuaris van het fonds.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds te Groningen is aan Willis Towers Watson de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2015.

Onafhankelijkheid

Als waarmede actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op 780. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven 52 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-personregel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van het artikel 132.

Met betrekking tot het toeslagbeleid merk ik op dat op basis van de uitkomsten van de haalbaarheidstoets het fonds de aankomende jaren weliswaar haar toeslagambitie lijkt te kunnen waarmaken, maar dat op korte termijn de mogelijkheden om toeslagen te kunnen geven waarschijnlijk beperkt zullen zijn.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch tenminste gelijk aan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Apeldoorn, 24 juni 2016

drs J.L.A. Schilder AAG
Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Aan: het bestuur van Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Verklaring over de jaarrekening 2015

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds op 31 december 2015 en van het resultaat over 2015 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2015 van Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds te Groningen ('de stichting') gecontroleerd. De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2015;
- de staat van baten en lasten over 2015; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (VIO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verantwoordelijkheden van het bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening en voor het opstellen van het verslag van het bestuur, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheid voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Verklaring betreffende overige door wet- en regelgeving gestelde vereisten

Verklaring betreffende het Verslag van het bestuur en de overige gegevens

Wij vermelden op basis van de wettelijke verplichtingen onder Titel 9 Boek 2 BW (betreffende onze verantwoordelijkheid om te rapporteren over het verslag van het bestuur en de overige gegevens):

- dat wij geen tekortkomingen hebben geconstateerd naar aanleiding van het onderzoek of het verslag van het bestuur, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de door Titel 9 Boek 2 BW vereiste overige gegevens zijn toegevoegd;
- dat het verslag van het bestuur, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Rotterdam, 28 juni 2016

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door: drs. M. van Zeelst RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2015 van Stichting Will Niemeijer Pensioenfonds

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Bijlagen

Aangesloten ondernemingen per 31 december

Koninklijke Theodorus Niemeijer B.V.